

KULTÚRA

ROČNÍK XXV. – č. 18

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

7. SEPTEMBRA 2022

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRÍŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava • mobil: 0911 286 452 • e-mail: teodor.krizka@gmail.com • Cena 1,90 €

Európa hynie pre pýchu a pocit nadradenosti... Napriek dvom anticivilizačným svetovým vojnám poskytoval technický pokrok Európe sebavedomie "kultúrnosti a civilizovanosti" najvyššieho stupňa. Európa bola silná svojím vnútorným potenciálom. Energetická náročnosť a nadnárodná organizácia procesov výroby podmieňujú objektívny proces globalizácie. Nároky na zdroje sa už nedajú uspokojiť politikou tradičných, dnes už bývalých imperiálnych európskych mocností. Anglo-

tujú natlačené peniaze, staré zbrane amediálny priestor. Pretože vojna je biznis, každý nevyužitý vojnový deň znamená stratu... Nabaľujú sa nielen príjemci ale aj darcovia finančnej a vojenskej pomoci. Daňovníci všetko uhradia...

Nastáva koniec doby, keď dlhové a finančné manipulácie, machinácie na burze, obchod s ilúziou, s neexistujúcimi aktivitami a s nepravdivými informáciami - stačili pre mocenské postavenie a pohodlný život elít. Pravda nás však už o chvíľu - a zase len na chvíľku -

Kedy stretneš pravdu

saská iluzórna predstava o vlastnej výnimočnosti a nadradenosti je dnes len otázkou viery, a nie rozumu... Na výnimočnú predstavu o sebe trpí každý nacistus... Je zdrojom štátnych

„čiasťočne“ navštívi. Životodarnou silou optimizmu a naviaty prenikla na obrazovky unavenej a šedivej Československej televízie v novembri 1989, aby ju zakrátko opäť vy-

PETER POGÁDY

“-fóbií a -filíí“. “Vyvolenosť“ oprávňuje riadiť, vlastniť a ovládať... Zdanlivá zdrojová pohoda sa začala rúcať. Ruské suroviny spoľahlivo zásobovali aj v období studenej vojny. Obyvateľstvo nechápe, že je koniec lacných energií. Doterajší model koloniálnej, imperiálnej a vydieračskej éry – stráca svoje kontúry. “Zjednotený Západ“ bez zdrojov neprežije. Parcelácia Ruskej federácie by však mohla vrátiť pokojné časy lacnej energie... Západ je vo fáze, kedy ešte môže propagandou a politickými rozhodnutiami ohlupovať masy, ktoré sú vnímané ako jednotná európska masa... Jej všeobecným schudobením pomocou indukovanvej inflácie sa nadnárodné superelity pokúšajú presadiť svoje programy. Na bojovom poli sa organizujú zástupné vojenské konflikty. Krajinám s bábkovými vládami sa posky-

hnali noví osloboditelia a ideologickí zástavníci. Pravda vstúpila, ale opäť nie celá... Len tá, ktorá búra základy, aby sa bez chápania súvislostí a bez trochu objektívnejšieho historického pohľadu opäť premenila na lož...

Kedy teda opäť nakrátko vstúpi účelová pravda do médií? Podmienkou je strata podpory “kúzelníkov s pravdou“ zo strany mediálnych korporácií. Keď to praskne - čaká nás opäť mediálna revolúcia... a tá má spravidla svoj cieľový zmysel, ktorý masa chápe ako chvíľkové oslobodenie... Vieme, že príde... a nie je to tak v nedohľadne... Slobodnejší prístup do médií je možný len pri geopolitických zmenách. Po 30 rokoch doba dozrieva, lebo samotné sily ovládajúce médiá majú záujem o zmenu.

(Pokračovanie na 2. strane)

Kresba: Jekaterina Grečko

Dnes si pomôžem úryvkom z textu Nikitu Slovák, pod ktorý sa môžem pokojne podpísať:

Je hrozné vidieť, čo sa stalo s ľuďmi na Slovensku. Z krajiny obohnanej ostnatým drôtom, kde zatvárali za vtipy a rušili cudzie rádiá, sivej chudobnej krajiny, ktorá dekády živila 140 000 ruských vojakov a ich rodiny, z krajiny, kde nič nebolo dostať a aj na to nič sa čakalo v hodinových radoch. Namiesto vďaka za slobodu sme sa stali krajinou hejterov, komunistov a rusofilov.

Aj ja si pamätám, ako vojaci strieľali našich ľudí na hraniciach, ako ich dotrhali psi a udávali ľudia z pohraničných dedín. Utekali cez vodu, šťastlivci, čo sa dostali do Chorvátska utekali do Rakúska,

stojí, za aké peniaze rozkladajú Európu nemeckí, rakúski, talianski či maďarskí politici. Od vpádu na Ukrajinu sa aktivizovali stovky spiach agentov KGB, ktorých vyjadrenia potom naše médiá prinášajú ako zaručenú pravdu. Nedajú si námahu, aby si tie zaručené expertízy porovnali s ruskými zdrojmi. Inak by prišli na to, že ide o texty, ktoré sa často doslova zhodujú s ruskou propagandou.

Už ruskí slovanofili v polovici XIX. storočia tvrdili, že Západ sa rozkladá. Ak sa rozkladá, tak mu to trvá poriadne dlho. Medzitým Putin doviedol svoj národ do izolácie celého vyspelého sveta.

Závidím Čechom a Poliakom, že ich pandémie putinizmu nezasiahla tak masívne a už vôbec nie

Šoky 12

dokonca ľudia utiekli aj podomácky vyrobeným balónom. Lebo chceli žiť v slobode.

A dnes nadávajú na tých, ktorí nám kedysi najviac pomáhali. Na západné krajiny. V USA žijú dva milióny Slovákov, ktoré si tam našli prácu, denný chleba a budúcnosť. Celý svet pomáhal našim utečencom.

Nadávajú na USA, ktoré nás v živote neobsadili, po vojne nám išli pomáhať Marshallovým plánom, ktorý sme kvôli rusom museli odmietnuť. A dnes sa pozrite, ako vyzerajú krajiny, ktoré plán obnovy prijali a ako vyzerajú tie, ktoré boli pod ruským vplyvom.

Rusko? Najväčšia komunita zahraničných Slovákov žije v USA.

Môžete mi prosím napísať, čo mnohých Slovákov na Rusku tak vzrušuje? Vráťane Fica. Pretože nepoznám Slovák, ktorý by tam túžil nielen pracovať, ale ani žiť.

Mimochodom mentálny svet USA VS Rusko vidíme ukážkovo na 2 krajinách, Severná a Južná Kórea. Jednu mali pod vplyvom USA a ich výrobky dnes vlastní každá jedna domácnosť, pričom o ich vyspelosti nepochybuje nikto, no a druhú mali pod vplyvom Rusi, to čo po nich ostalo je tragédiou dodnes.

Detto krajiny, ktoré prijali Marshallov plán VS krajiny, ktoré "prichýlili" Rusi. Ten rozdiel sme po páde železnej opony videli všetci. Stačilo prekročiť hranice, napr tie najbližšie, a pozrieť sa do Rakúska."

Neviem, čo sa Slovákom prihodilo, resp. tým 25%, ktoré uverili, že Západ sa rozpadá, že sankcie voči Rusku sa obracajú proti Európe, že bez Ruska svet úplne, ale úplne skolabuje. A zatiaľ Rusko sa na svetovej ekonomike podieľa 1,7%. Jeho výkonnosť sa môže porovnávať s Holandskom.

Tridsať rokov tu prebieha masívna kampaň, ako sme sa mali dobre za socializmu, akí boli, resp. sú disidenti gauner, ktorí nás za americké peniaze chceli uvrhnúť do zlého západného sveta. Otázka

v tej časti spoločnosti, ktorá sa bije do hrude, ako miluje vlasť. Zdá sa, že Slovensko však väčšmi milujú tí, ktorých vlastenci tridsať rokov hanobia. Vedia totiž, kam geopoliticky a civilizačne patríme a hlavne, že na to nemáme, aby sme sa z tohto prostredia vymanili. Nakoniec načo, keď nám v ústrety bežia národy bývalého Sovietskeho zväzu, ktoré si užili oceľové objatie.

Najviac ma šokujú ľudia, ktorí sa deklarujú ako veriaci katolíci, dokonca niektorí kňazi, nehovoriac o kresťanských publicistoch. Trúfajú si písať a hovoriť o niečom, čo poznajú ako legendu či mýtus, a o to opierajú sympatie s plukovníkom KGB Putinom.

Nedávno som videl analýzu, ktorá potvrdzovala, že Putinovo pôsobenie v NDR nebolo nijako nevinné. Jeho úlohou bolo pomocou Stasi organizovať neonacistické skupiny. Vôbec sa tomu nečudujem, veď človek menom Alexander Dugin, ktorý sa vydáva za filozofa neoeuroázijstva, už ako osemnásťročný založil Čierny rád SS. Pravda, potom ho to omrzelo a založil spolu so spisovateľom Limonovom Nacionálno-boľševickú stranu. Nečudo, že roku 2014 opakovane začal vyzývať na zabíjanie Ukrajincov.

NKVD vznikla ako teroristická organizácia. To ona rozpútala tzv. červený teror, ktorý potom iba menil formy a cieľové skupiny. Nakoniec to roku 1991 vyústilo do jeho porážky Komunistickej strany Sovietskeho zväzu a čekisti sa zmocnili celého národného bohatstva. Myslite si, že sa ho vzdajú? Nie, malíčkum na nohe si zaplatia filozofov ako Dugin, spisovateľov ako Zachar Prilepin, režisérov ako Nikita Michalkov atď., aby udržali národ v bdelosti voči americkému nebezpečenstvu. A odtiaľ je už iba krok k útoku na Ukrajinu. Lenže platí, že so džbánom sa chodí po vodu dotiaľ, pokiaľ sa ucho neutrhne. A ucho sa trhá. Putin zjednotil ukrajinský národ v zápase o slobodu a o civilizačné smerovanie.

A to 25% Slovákov nezmení.

(Pokračovanie z 1. strany)

Šéfredaktori spravodajstva a žurnalistiky v mainstreamových médiách budú "preskupení", aj keď by tvorbu nových tém politickej korektnosti určite brilantne zvládli. Skúsenosť hovorí za všetko... Na ideologickom fronte existujú bojovníci aj v troch generáciách. Starý otec ideológ marxizmu – lenizmu, syn – bojovník liberálnej pravdolásarskej demokracie havlovského typu, vnuk zástavník progresivismu... Keď sa v roku 1989 po prvýkrát v televízii objavil tzv. okrúhly stôl a dialóg – základný predpoklad toho, čo sa nazýva demokracia – režim padol. Bol to príznak toho, že v centrále to prasklo... To isté možno očakávať aj teraz. Preto sa mainstreamové médiá dialógu existenčne bránia. Ideologické zjednotenie korporátnych a štátnych médií pod jednu strechu je prejavom skutočnosti, že štát ovládajú nadnárodné zoskupenia. Vlády, parlamenty a súkromne vlastnené dominantné sociálne siete zavádzajú protiústavnú cenzúru...

Nastáva doba obchodu s reálnymi hodnotami. Výmenný obchod zrkadielok, papierikov, úverových listov a korálok za ropu, uhlie, diamanty, pšenicu, zlato prestáva fungovať. Korumpovaný kme-

nový "náčelník" na čele štátu tieto obchody už neobhájí. Ide o obnaženie ceny reálnych hodnôt, ktoré vytvárajú možnosť nielen na prežitie, ale aj na tvorbu luxusu pre elity. Putin v prejave na medzinárodnom ekonomickom fóre v Petrohrade vyjadril potrebu prechodu z ekonomiky virtuálnych aktív na ekonomiku komoditnú. To je spoločne so stratou dominancie dolára hlavný zdroj nenávisťi "svetového poriadku" mimo réžie superelit Západu. Boj o prežitie započal...

Divadelná hra Ivana Bukovčana – predstaviteľa slovenskej drámy po roku 1945, "Kým kohút nezaspieva", je založená na strete s existencialistickou dramatickou úvahou. Skúma ľudské bytie a správanie v hraničnej situácii. Sociologická vzorka desiatich postáv, zavretých v pivnici, preveruje správanie človeka v stave existenčného ohrozenia. Odhaľuje sa charakter, pravosť ľudskosti a morálnych kvalít. Náhodne zozbieraní rukojemníci, po potlačení povstania a po zabití opitého nemeckého vojaka, si pred svitaním majú spomedzi seba vybrať jedného, ktorý vlastnou obeťou vykúpi všetkých ostatných. Pud sebazachovy mobilizuje inštinktívne správanie – vzniká konflikt medzi inštinktom a hodnotovou hierarchiou. V zápase o prežitie sa v argumentácii obnažuje

vzájomná sociálna a majetková nerovnosť, ktorá korešponduje s hierarchiou bežného života. Udelenie práva na život má teda prebiehať podľa kritérií v živote, bez existenčného ohrozenia. Biblická trojnásobná zrada, v ktorej človek zrádza seba samého, je stále živá... Deontologická etika, ktorá pri rozlišovaní dobra a zla hľadá na úmysel, a nie na výsledok, resp. dôsledok morálne posudzovaného konania, podporuje princíp účelu, ktorý svätí prostriedky. Aj dnešná doba poskytuje v mikro-, ale aj makrosociálnych dimenzách veľa situačných ekvivaletov...

Svet je geopoliticky postavený na sférach vplyvu. Bez možnosti ovládania zdrojov veľmocenský vplyv zaniká. Americká – teda tzv. euroatlantická sféra vplyvu bez dostatočných zdrojov a pri obranyschopnosti Ruskej federácie zákonite zmenší... Ktorá sféra vplyvu je prijateľnejšia? Masa sa pridá k tomu, kto ponúka väčšiu existenčnú stabilitu, zachovanie identity, tradície, kultúry a možnosť dýchať... Sféra vplyvu sa buduje na výhodách elit poskytovaných štátnou prostitúciou nesuverénnych... Európa už sféru vplyvu netvorí, ale je jej súčasťou. Globalizácia bez Ruska nie je možná a ani sa nebude konať. Rusko je historicky súčasťou Európy takisto ako jej západná časť.

Prosba k priaznivcom Kultúry

Najľahšia forma podpory nášho časopisu je predplatné, z ktorého príjem je predsa len o málo väčší ako zo stánkového predaja.

Predplatiť Kultúru si môžete jednoducho na e-maile: Ganisinova.Renata@slposta.sk

Nepoľavujte v ušľachtilom úsilí, prispejte na číslo účtu Kultúry v Slovenskej sporiteľni

IBAN

SK69090000000000170427664

Ak je v jednom geografickom celku zábranou pre spoluprácu medzi východom a západom len to, že sa niekto nedokáže zbaviť pocitu nadradenosti, partnerský vzťah je nemožný. Etikety "euroatlantický", "euroazijský" vyjadrujú neschopnosť tvoriť samostatnýeurópsky projekt. Pre tento model sa môžu tvoriť podmienky vtedy, keď padne koncept bruselských byrokratov s aranžovanými bábkami „lídrov“ členských štátov, simulujúcich demokratické princípy... Ťažko sa jedná s tým, kto sa odmieta dať okrádať a má dostatočnú vojenskú silu na obranu. Preto sa nevyjednávava radšej vôbec... Vnútorý rozklad a deštrukcia obrany Ruska prostredníctvom zrady režimových elít v Moskve v 90. rokoch bola šancou Západu, ktorá nebola dotiahnutá do konca. Bol však potrebný aj čas na tvorbu novovykvasenej, postkomunistickej, ekonomickej oligarchie, ktorá mala vytvoriť personálnu a ideologickú základňu. Tej sa po deštrukcii režimu nepodarilo dostatočne naplniť dôvod svojho vzniku a existencie - inak povedané, záujem oligarchie sa plne nestotožnil s politickou mocou. Svoju úlohu v tom zohrala aj metóda jej zrodu... Proces privatizácie bol parlamentne a kriminálne realizovaný vo veľmi krátkom čase. Prebiehal v prostredí, kde sa objem vlastníctva do pádu režimu viazal ideologicky na odmeňovanie výkonu v práci a zásluhovosť pre spoločnosť. Novopečená oligarchia zistila, že obrana štátu ochráni aj jej - privatizáciou získaný - politický a hospodársky vplyv. Oligarchovia z ruskej zóny vplyvu nemajú záujem prísť o majetky a postavenie v prospech oligarchov z euroatlantickej zóny.

Pre Západ bolo existencie významné odovzdanie strednej a východnej Európy do sféry jeho vplyvu. Získal trhy a nadnárodnou privatizáciou sa zlikvidoval funkčný, čiastočne konkurencieschopný hospodársky potenciál. Slovensko zohralo túto domácu úlohu na jednotku... Hlavným predmetom záujmu sa stali oddlžené banky, potravinová nezávislosť, energetika, telekomunikácie, zbrojný priemysel a sieťové odvetvia... Argumentom bola strata trhov, nekonkurencieschopnosť, nepredajnosť výroby. Hlavným dôvodom bol však opätovný vstup politiky do ekonomiky. Konkurencia sa v novej sfére vplyvu na trhoch nepripúšťa, hodnoty liberalizmu v ekonomike sa stali opäť len proklamatívnu fraškou. Aj v tejto zóne sa po 30. rokoch potenciálprezisk zredukoval - nevyhnutnosť trvalého rastu jednoducho nepustí... Pád všemocnosti dolára znamená nevyhnutnú zmenu foriem globalizácie, Pax Americana už nie je cesta priechodná. Staré kádre musia padnúť. Amerika ako štát a americký občan je tiež

len prostriedkom v rukách superelit. Neexistujú teda zlí Američania a ani zlí Rusi, ale len manipulované masy... Presne tak, ako v Bukovčanovej dráme, nemecký veliteľ sofistikovane robí z rukojemníkov vrahov... Vlády v EÚ padajú a ešte len padať budú... sú predsa len spotrebným materiálom. Tak, ako bola Rakúsko - Uhorská monarchia žalár národov, tak sa EÚ stane ich hrobárom.

Ak si niekto myslí, že ruskí oligarchovia ovládajúci zdrojové polia Ruskej federácie sú záujmovo inak orientovaní, ako anglosaské superelity Západu, tak je naivný... Ich moc však ešte dokáže modifikovať aj občianske ruské povedomie. Ruská šľachta vždy hľadela

vedie občanov členských štátov k domáhaniu sa spravodlivosti na nadnárodnej úrovni. Preto sa hľadá spravodlivosť na úrovni takých inštitúcií ako Európsky súd pre ľudské práva... Doma sa občan politikou deformovaným a korumpovaným právnym systémom práva nedovoľá. V európskej centrále sa kvalita vlád hodnotí nie podľa rešpektu práva, ale podľa odvahy k jeho porušovaniu... Všetko riadi korporáciami dosadená európska komisia, ktorá sa tvári, akoby bola vybavená kompetenciami volenej unitárnej centrálnej vlády. Európsky parlament je len združenie obhajujúce záujmy lobistov jednotlivých korporácií. Zopár naivnejších nováčikov po voľbách zistí veľmi rýchlo, ako sa má

akcionárov. Zisky týchto akcionárov sú predsa dôležitejšie ako záujmy domáceho obyvateľstva...a nejde predsa o "hociakých" akcionárov... Prostredníctvom burzovej ceny energie možno tunelovať peňaženku aj posledného penzistu a potlačiť "energetický nacionalizmus"...

Aj tridsať rokov po prevrate a páde režimu sa uchoval pocit menejcennosti obyvateľov východnej a strednej Európy. Je to dané ich nízkym ekonomickým sebavedomím. Mylná je predstava, že pádom vlád presadzujúcich anglosaské, či nemecké záujmy nastane návrat obhajoby národných záujmov. Obhajovať existenčné záujmy občanov znamená priškrtiť vnútroštátnu moc nadnárodných korporácií.

čným mechanizmom pre vlády členských štátov. Koncepcné otázky života v Európe sa konzultujú so superelitami... Títo supermani presadzujú choré nápady odpojenia sa od bezalternatívnych energií, agendu 2030, nereálnu zelenú ekonomiku, veľký reset. Všetko projekty s hlbokým zmyslom deštrukcie "starého", ako predpokladu pre vznik "nového"... Masy Západu nechápu dôvod vlastnej samovraždy a potrebu absolútnej kontroly každého jednotlivca v globálnych rozmeroch. Nepripúšťajú, že vizionár môže byť aj netvor...

Objektívna realita sa stala záležitosťou názoru. Zákony relativity neobchádzajú ani pravdu. Aj merateľné fakty sa môžu stať objektom chýb merača, meracieho prístroja, podvodu, chybného meracieho princípu, objektom lživej propagandy a deformovanej interpretácie. Takže - možné je všetko... Svet sa stal v nadbytku informácií paradoxne "nepoznatelný". Masa sa vždy pridá k víťazovi, aj keď je šialený... Skúsení politickí šachisti to vedia... Víťazi studenej vojny nechápu, prečo prehrávajú vojnu s mocou, ktorú predtým porazili zradou jej elít. Zmenili sa princípy hry. Pózerstvo intelektuálnej nadradenosti hlupákov už nerobí požadovaný dojem. Zastaralé zbrane nefungujú a pýcha vždy predchádzala pád...

Kedy teda stretneš pravdu? V zime a o hlade najskôr... dovtedy stále veríš, že len prejde okolo...

PETER POGÁDY

Vo veku 62 rokov zomrel rusko-nemecký street artový umelec Dmitrij Vrubeľ. Jeho maľba s názvom "Bože, pomôž mi prežiť túto smrťacu lásku", resp. "Bratský bozk", sa nachádza na najzachovalejšom úseku Berlínskeho múru.

Kedy stretneš pravdu

s úctou na západ, pohrdajúc svojim "mužikom". Ten nakoniec vždy Rusko ako štát zachránil a tým zároveň aj jeho elity, ktoré by bez neho neboli ničím... Oligarchovia s pocitom príslušnosti k šľachte a tradične korumpované ruské "činnovníčstvo", majú tento obdiv dodnes... Mala ju nielen šľachta, ale aj stranická elita komunizmu, z ktorej podobne ako z novopečenej oligarchie, šľachtu nevyrobia... V tejto úcte vidí západ stále potenciál zrady Ruskej federácie, ktorá môže byť mocnejšia ako supersonické rakety... Ťažba a spracovanie surovín so strategickou výrobou sa stali vo významnej miere súčasťou súkromného sektoru. Bez týchto výhod by sa oligarchia nevytvorila. Je len otázkou, aký má podiel na správnej a riadiacej štruktúre štátu a aký má podiel politicko-mocenský. Ten dokáže ovplyvniť len autorita...

Moc národného riadenia štátu prešla do rúk nadnárodných korporácií. Riadenie z jedného centra v Bruseli je efektívnejšie, ako dozorovať jednotlivé vlády. Záujem nás je tolerovaný len potiaľ, pokiaľ nie je ohrozená moc korporácií. Tá je však tak veľká, že si trúfa na "ulicu" koncepciou jej absolútnej závislosti. Ekonomická a historická roztrieštenosť Európy je prirodzenou bariérou "integrácie" a tá s partnerskou spolupracou nemá nič spoločné. Riadenie formálne prebieha na tradične "vyššej" organizačnej úrovni kapitálovou zainteresovanosťou Nemecka, Francie, Talianska, Holandska... Proces "integrácie" EÚ podporuje aj korupčnosť systému, ktorý

hlasovať...

Nastal koniec éry sýtosti. Zdrojov je pritom k dispozícii rovnako ako pred súčasnou geopolitickou krízou. Plyn a ropa sa ťaží stále, len tečie aj inde ako doteraz a doterajší konzumenti ju chcú lacno kupovať a draho predávať, bez zmluvných dlhodobých záväzkov. Prítom vo svojej nadutosti veria, že bez obchodu s nimi nikto neprežije. Zastropovanie cien energie je zakliatým rozhodnutím koalíčných vlád v členských štátoch, pretože štátne, pološtátne a súkromné energetické firmy obhajujú ekonomické záujmy vlád a súkromných

K tomu sú nevyhnutné vodcovské osobnosti, ktoré sú však politicky a podľa potreby aj fyzicky likvidované.

Všetko je postavené na politickej negramotnosti obyvateľstva a neschopnosti správať sa samostatne a slobodne. Riadenie je pyramída tiahnuca sa od dedinského starostu až po centrálu v Bruseli... Kritériom schopnosti vedenia je vždy schopnosť "zohnať" peniaze. Tie sa zháňali aj za komunizmom, cez kontakty na ÚV. Vodcovské postavenie sa tým upevňovalo, "starý" to zariadil... Európske dotácie a fondy sú dnes motivačným a korup-

Dňa 8. augusta 2022 ráno nás vo veku 98 rokov opustil kardinál Jozef Tomko. Keď na neho myslíme my všetci, ktorí sme ho poznali v Slovenskom ústave sv. Cyrila a Metoda v Ríme, myslí sa nám preháňajú spomienky. V roku 1968, keď do Ústavu prišla druhá skupina slovenských chlapcov z Juhoslávie, msgr. Tomko bol plný síl. Mal 44 rokov. Pamätáme si ho predovšetkým z tohto obdobia a z nasledujúcich rokov. Občas slúžieval pre nás, žiakov malého seminára, z ktorého vzniklo Slovenské gymnázium Antona Bernoláka v Ríme, nedeľné omše. Vtedy zišiel s nami na dvor a my sme ho zvedaví obklopili. Keď sa msgr. Tomko porozprával s našim školským radcom donom Nádkým, ponúkol sa, že bude mať pre nás besedy. Hovoril nám o svojich cestách a rozprávanie dopĺňal premietaním diapozitívov. Hovoril dlho, spontánne, aj vyše hodiny. Viacerí z nás sa ho chystali vo svojom živote napodobňovať. Vedel v nás vzbudiť záujem a nadchnúť sa pre jeho prácu. Osobitne si pamätám na jednu z jeho reportáží o Japonsku, kam šiel na jednu z misijných ciest v rámci svojej práce v Kongregácii pre náuku viery. Počas tejto jeho prednášky, ktorú takisto doplnil premietaním diapozitívov, sa mu podarilo predstaviť Japonsko veľmi prítlačivým spôsobom, oveľa lepšie, ako to robili naši učitelia na hodinách zemepisu. Predstavil nám aj iné reportáže zo svojich ciest, tie mi však až tak v pamäti neutkveli. Keď išiel na dvor, aby sa s nami porozprával, letmo sa dotkol všetkého, čo nás, chlapcov, mohlo zaujímať. Často hovoril o autách. Porozprával nám o svojich

cestách a o obozretnosti pri šoférovaní v horách a na ťažkých trasách. Neskôr, keď sa stal biskupom (v roku 1979), sa presťahoval a býval mimo Ústavu. Ale v nedeľu tam so železnou pravidelnosťou chodieval. Niekedy išiel v nedeľu popoludní autom navštíviť historické alebo inak zaujímavé miesta v okolí Ríma a pozval aj niekoho z obyvateľov Ústavu. Pamätám sa na jeden z takýchto výletov, na ktorom sa zúčastnili dvaja básnici – don Andrej Šándor, Janko Molnár – a ja. S donom Šándorom sa zhováral o jeho práci a o bratoch saleziánoch, ktorí bývali v rôznych častiach Talianska a Nemecka. Boli to pokojné, oddychové výlety. Počas nich si arcibiskup Tomko udržiaval kontakt so slovenskými priateľmi z Ústavu a uvoľnil svoju myseľ od každodennej práce.

S kardinálom Tomkom som sa stretol v čase, keď som ešte býval v Ústave, v poslednom období školského roka 1985/1986. Minulý rok (2021) som mal možnosť znova sa s ním stretnúť. Nachádzal som sa spolu s profesorkou Annou Maglionovou v Slovenskom ústave sv. Cyrila a Metoda v Ríme, keďže

som potreboval bádať v archíve. Náš priateľ Jozef Rydlo nástojil, aby sme v Ríme navštívili aj kardinála Tomku a pre našu výskumnú úlohu mu položili zopár otázok. Rozhodli sme sa preto, že za ním zjdem. Rektor Ústavu, dôstojný pán Pavol Zvara, sa s ním skontaktoval a kardinál nám dal termín na stretnutie 1. novembra 2021 popoludní. Pamätám sa, že sme prišli s päť-minútovým oneskorením, pretože lialo ako z krlhy a museli sme ísť veľký kus cesty pešo. Keď sme už boli na Via della Conciliazione, rýchlo sme sa usilovali nájsť číslo 44. Kardinál nás očakával a prijal s láskavosťou duchovného otca. Hneď sa nás spýtal, čo nás k nemu priviedlo. Povedali sme mu teda o výskume, ktoré robíme o Slovenskom gymnázii Antona Bernoláka v Slovenskom ústave sv. Cyrila a Metoda v Ríme, a poprosili sme ho o požehnanie na túto prácu.

Hovoril nám o začiatkoch z roku 1959, keď pre vec Ústavu pracoval v súčinnosti s donom Ľudovítom Macákom SDB a msgr. Štefanom Náhalikom. Pred všetkými ostatnými boli to oni traja, ktorí sa pričínili o vy-

budovanie Ústavu. Don Ľudovít Macák sa inšpiroval myšlienkou slovenských saleziánskych novokňazov v Bollengu, ktorí vyjadrili túžbu pracovať so slovenskými chlapcami a pripravovať ich na kňazstvo pre Slovensko, keď bude opäť slobodné a znova samostatné. Don Ľudovít začal hneď. Už v roku 1959 zhromaždil prvých piatich chlapcov, čím dal podnet k vzniku toho, čo sa neskôr stalo Slovenským ústavom sv. Cyrila a Metoda. Boli to začiatky, ale bez nich by sa neurobilo nič veľké. Msgr. Tomko v tom istom období napísal do Diakonie o potrebe povolani pre Slovensko. Zatiaľ čo don Ľudovít pracoval s chlapcami a ich počet rástol, msgr. Tomko sa podujal hľadať zdroje na financovanie nového ústavu, pričom spolu s msgr. Náhalikom sa vo Vatikáne stretli, žiaľ, s takmer neprekonateľnými prekážkami. Toto boli základné kroky. Prvým, najdôležitejším krokom však bolo „pozberať“ medzi emigrantmi slovenských chlapcov, ktorí by u saleziánov v Ríme vytvorili už zárodok malého seminára. Vďaka ich prítomnosti mal msgr. Tomko dôvod žiadať od slovenských krajanov v Amerike pre

nich zdroje na stavbu slovenského domu. Toto bola hlavná motivácia pre veľké slovenské fraternalistické organizácie a združenia v Amerike, ako aj pre jednotlivé osoby, aby prispeli na stavbu Ústavu. Americkí Slováci boli citliví na potreby chlapcov a veľkodušne odpovedali na túto výzvu. Neboli by bývali takí štedrý, keby sa vec bola predložila len ako želanie postaviť slovenské vydavateľstvo alebo útočisko pre slovenských pútnikov.

Vzhľadom na túto situáciu nám kardinál Tomko povedal: „Ja som v istom momente mohol sledovať celú prácu Slovenského ústavu a mojich drahých priateľov len z diaľky. Ale aj keď sú tu roky, vďaka Bohu už 97, veľmi dobre si pamätám na tie časy. Vo chvíli, keď sa vytvorila skupina, ktorá potom podnietila vznik Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda, jeho štatút atď., boli sme si nablízku. Založili sme toto dielo a bolo to niečo úžasné pre nás všetkých, ktorí sme boli mladší, mali sme dosť odvahy a málo peňazí. Na to, aby sa takto postavil Ústav vďaka ľuďom, ktorí nemajú ani halier, je potrebná odvaha. My sami sme

Súčasný záujem o osobnosť kardinála Jozefa Tomku je pochopiteľný. Už menej pochopiteľná je zjavná povrchnosť informácií, ktorá sa odráža či už v printových, alebo v elektronických médiách. Rôzni analytici, komentátori a spravodajcovia a ich hostia sa venujú takmer výlučne aktivitám Jozefa Tomku len v jeho „kardinálskom období“. Približujú jeho pôsobenie iba v kontexte Katolíckej cirkvi na medzinárodnej úrovni. Samozrejme, aktivity slovenského kardinála mali celoplanetárny dosah a nás Slovákov akiste neprestáva hriať pocit hrdosti, že „jeden z nás“ dosiahol vo svete taký úspech a dožil sa takého vysokého veku. V našich národných dejinách je Jozef Tomko prvý Slovák, ktorý vo svete dosiahol také vysoké postavenie, že ako papa rosso doslova hýbal osudmi miliónov veriacich.

Pre Slovensko má však nesmierny význam nezabúdať, mapovať a pripomínať aj Tomkovo „predkardinálske obdobie“. Počuli či čítali sme v týchto dňoch niečo o tom, prečo sa nemohli vrátiť domov slovenskí kňazi, ktorí po druhej svetovej vojne študovali v Ríme? Veď okrem Jozefa Tomku boli medzi nimi také osobnosti ako Dominik Hrušovský, Štefan Vrabec, Jozef Zlatňanský či František Škoda. Neskôr „ľudovodemokratická“ perzekúcia veriacich primäla zachraňovať si svoj holý život takým ľuďom, akými boli kňazi Anton Botek, Štefan Náhalika, Pavol Hnilica, Anton Hlinka, František Reves či Félix Litva a mnohí ďalší, saleziáni, jezuiti, verbisti, františkáni... Spomenul niektoré reálne slovenskej povojnovej diaspóry? Strádania a utrpenie tisícov Slovincov a Slovákov, ba miliónov východoeurópskych utečencov bežiacich pred príznakom komunizmu zmocniaceho sa tej časti Európy, ktorú spo-

K odchodu Jozefa Tomku

jenci vydali napospas Sovietskemu zväzu? Počuli sme niečo o Jozefovi Tomkovi a Spolku slovenských spisovateľov a umelcov v zahraničí? Zmienil sa niekto o päťci slovenských kňazov-exulantov (Michal Lacko, Félix Litva, Ernest Macák, Štefan Náhalika, Jozef Tomko), ktorí v roku 1959 osnovali projekt Cyrilometodianum, projekt slovenského strediska vo Večnom meste, z ktorého v roku 1963 z „halierov chudobnej vdovy“ vznikol dnešný Pápežský slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda? Alebo že Jozef Tomko bol zakladajúcim členom Slovenského ústavu v Ríme, akademickej ustanovizne slovenských kultúrnych, najmä vedeckých pracovníkov, že bol jeden z jeho prvých riadnych členov a stál pri kolíske vedeckej ročenky Slovak Studies, ktorá vychádza dodnes, teda takmer pol storočia? Mlčanie zahľadlo aj jeho spoluprácu s ÚSKI, Ústredím slovenských katolíckych intelektuálov, ktoré mu udelilo svoju najvyššiu poctu: Veľkú zlatú cyrilo-metodskú medailu s reťazou. A jeho spisovateľskú činnosť niekto zhodnotil? Jeho prvé knihy teologickej literatúry vyšli v Slovenskom ústave sv. Cyrila a Metoda. Spomenul si niekto, že za prvých 25 rokov svojej existencie tento Ústav vydal tri milióny výtlačkov kníh, ktoré sa v rokoch totality intenzívne pašovali na Slovensko, do ČSR i do Č-SSR? A Tomkove styky so slovenskou Amerikou boli kľúčové: fraternalistické organizácie,

Slovenská liga v Amerike, Sdruženie slovenských katolíkov (SSK), Slovenský ústav v Clevelande, Svetový kongres Slovákov...

Poukázal niekto na všetky tie zápsy, ktoré Jozef Tomko a s ním všetci slovenskí kňazi v Ríme, ako Štefan Náhalika, jezuita Michal Lacko či salezián Ľudovít Macák, museli vo Večnom meste vybojovať a úspešne zdolať, aby v najvplyvnejších kruhoch Rímskej kúrie dosiahli uznanie národnej a politickej individuality Slovákov? Keď sa rodil Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, proti jeho erigovaniu nekalo brojil predovšetkým český klérus v Ríme, ale aj nostalgiiu posadnutí maďarskí preláti; úklady spriadali nielen českí komunisti v Prahe a ich prokonzuli v Bratislave, ale aj ich súpartajníci v Budapešti i v Ríme. Nepriatelia Slovákov založenie Ústavu znemožniť nemohli, ale ako tchori symbolicky dosiahli to, že pri posviacke jeho základného kameňa pápežovi Jánovi XXIII. z prejavu vyškrtili podstatné a prídavné mená Slovensko, Slováci, slovenský...

Na Slovensku vyšlo po roku 1989 niekoľko kníh z pera Jozefa Tomku, bohužiaľ, nie všetky. Sú zväčša spomienkového rázu. Jeho kľúčové teologické spisy čakajú na svojho prekladateľa i vydavateľa. Žiaľ, nie je to len jeho osud, ale sudba všetkých slovenských exulantov, či už je to legendárny Dilong, jedinečný Strmeň, vynikajúci Pelikán, zabudnutý Henrich Bartek, zaznávaný Gorazd Zvon-

ický, nedocenený Šprinc, ale aj „uránový kráľ“ Štefan Roman či Eugen Löbl, ktorého de-siatky kníh vyšli vari všade na svete, len na Slovensku od roku 1989 dodnes nevyšla ani jedna. Vari preto, že bol Žid, komunist, ktorý v procese so Slánskym a spol. nedostal povraz, ale „len“ doživotie, a v exile sa jednoznačne postavil za štátnu samostatnosť Slovenska?

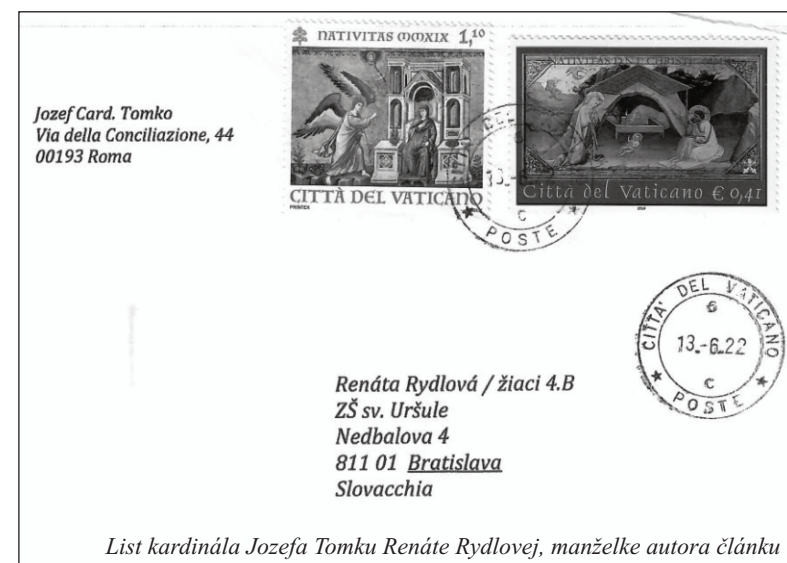
Keď v roku 2000 vyšla spod môjho pera v Lúči reprezentačná kniha Kardinál Jozef Tomko 75-ročný, ktorú výtvarne skvostne pripravil akad. mal. Ladislav Vančo, tak si ju málokto všimol, hoci vyšla pod záštitou predsedu slovenskej vlády a na jej prezentácii v Zrkadlovej sieni Primaciálneho paláca v Bratislave sa zúčastnili politické,

intelektuálne a cirkevné elity nášho obnoveného štátu. Rovnaký osud čaká asi aj dva obrovské zväzky Kardinál Jozef Tomko, život v službe evanjelia(2018) a Z pracovného stola kardinála Jozefa Tomku (2022), ktoré pripravil košícký kňaz ThDr. Marián Čizmár.

Človek, ktorý kardinála Jozefa Tomku mal možnosť osobne poznať a česť s ním spolupracovať v rôznych fázach svojho exulantského života, vie, že dnes je ešte príliš zavčasu na to, aby naratív jeho života bol objektívny a ucelený: Slováci radi žili i žijú opradení rozprávkami a legendami... Jozef Tomko je nielen príkladom symbiózy, že národné, me-dzinárodné a nadnárodné si neprotirečia, ale aj imanentným prímerom, že neodlučiteľnou súčasťou kresťanského svetonáhľadu Slováka je uvedomélie národné povedomie, teda že integrálnou súčasťou národného povedomia Slovákov je kresťanský svetonázor. Kiežby to chápali aj slovenskí súčasníci...

Jozef, dovidenia!

JOZEF M. RYDLO

museli hľadať spôsob, ako si zabezpečiť peniaze na živobytie každého z nás.“

Pripomenuli sme mu, že na začiatku to bol práve on, kto mal iniciatívu ísť do USA a začať zbierať zdroje pre nový ústav. A robil to dobre a rozumne. Podarilo sa mu zapojiť do vecí hlavné slovenské organizácie v USA, ktoré zabezpečili významné sumy potrebné na stavbu. Odpovedal nám, že sme dobre informovaní. Bez jeho zainteresovania a bez jeho úsilia zhromaždiť zdroje na stavbu Ústavu by sa nemohlo nič urobiť. Ako sa však zdalo, nemal v úmysle opisovať nám toto svoje zaangažovanie. Prezieravo tak urobil už msgr. Náhalkav roku 1973 v Pamätnici Slovenského ústavu svätých Cyrila a Metoda : vznik a prvé desaťročie.

Spýtali sme sa ho preto, čo považuje za najvýznamnejšie pri realizácii Ústavu vzhľadom na začiatkové plány. Odpovedal takto: „Už to, čo sa urobilo, je veľmi veľa: viac než tri milióny vydaných kníh a potom povolania, ktoré z Ústavu vyšli.“ Pri tejto odpovedi bol

veľmi vecný. Bolo vidieť, že je veľmi spokojný s dosiahnutými výsledkami. Keď zakladali Ústav, ani v tých najoptimistickejších predstavách nevideli takého výsledky. Činnosť Ústavu sa rozvinula aj smerom k náboženskej tlači a jej šíreniu predovšetkým na Slovensku. Najskôr sa knihy posielali poštou. Až keď česko-slovenská vláda zablokovala zásielky, hľadali sa iné spôsoby, ako dostať knihy na Slovensko – tajnými cestami. Pokiaľ ide o povolania z malého seminára, tých bolo málo, aj keď percentuálne, keďže tam bolo pomerne málo chlapcov, išlo aj tak o významný počet.

Na otázku, či si myslí, že skutočnosť, že v Ústave nebolo viac mladých seminaristov, je nutným znakom vývoja doby alebo akési zlyhanie vzhľadom na prvotné ciele, kardinál odpovedal: „Nie. V tom čase sa urobilo, čo sa vtedy dalo, a teraz sa robí, čo sa dá robiť teraz. Ale myslím si, že na jednej i na druhej strane sa urobili správne kroky. Ja som tam bol, kým som mohol a mal možnosť spolupracovať s Ústavom. Robil som

to, ale moja práca sa potom uberala iným smerom. Myslím si, že veci sa robili dobre – ďakujme Pánovi, že sa to rozvíjalo a že sa to podarilo. Bez Božej pomoci by sme nemohli napredovať. Je tu potrebná Božia pomoc.“

Potom sme hovorili o donovi Andrejovi Šándorovi SDB, ktorému bolo veľmi ľúto, že Slovenské gymnázium Antona Bernoláka v Ríme sa zatvorilo. Kardinál odpovedal, že don Šándor veľmi miloval malý seminár (a dodal, že toto bol len „istý druh“ malého seminára...). Zdôraznil svoju blízkosť donovi Andrejovi Šándorovi, ktorý tak ako on pochádzal z východného Slovenska. Vedel, že don Šándor venoval malému semináru svoje najlepšie roky a veľmi mu záležalo na gymnáziu v Ústave. Svojou prácou žil pre chlapcov a dával sa im celý.

Potom sme spomenuli niektorých ďalších spolubratov, ktorí pracovali na Slovenskom gymnáziu Antona Bernoláka v Ríme, ale on sa chcel zmieniť aj o biskupovi Grutkovi, protektorovi Ústavu. Povedal: „Spomenuli ste aj Grutku. Ani Grutka nebol večný

a mal svoju diecézu. Bol to veľmi statočný človek. Ako všetci ostatní v Ústave: don Eudovít Macák, don Alojz Ondrejka, všetci, jeden ako druhý... A don Rudolf Blatnický SDB, aká to bola osobnosť! Bol celkom inej povahy, iný typ, veď všetci sme odlišní. Don Rudolf bol tichý... áno. Ale tá krásna myseľ! Aj keď sa ľahko neotváral a nehovoril, čo cíti. Don Rudolf často hovoril „Maranathá“... Toľko krásnych ľudí... Bolo nám tam spolu dobre.“

Potom, ako sme spomenuli saleziánskych spolubratov, ktorí pracovali v Ústave, rozprávali sme sa o aktuálnej situácii. Kardinál sa nás pýtal na dona Alojza Ondrejku, dona Vladka Stuhlého, dona Štefana Tribuljaka... Rozprával nám o svojej návšteve na Madagaskare a povedal, že ho veľmi prekvapilo a veľmi potešilo, keď tam objavil Vladka Stuhlého. Iba vtedy sa dozvedel, že Stuhlý bol misionárom na tom mieste. Hovorili sme aj o donovi Ondrejovi, ktorý v tom čase ešte žil. Povedal nám, že ho každý rok videl v Bardejove na východnom Slovensku,

kam chodil na liečenie, a s povzdychom poznamenal my dvaja Rimania“... Povedali sme mu, že máme v pláne navštíviť aj dona Alojza a že som s ním v telefonickom kontakte.

Potom sa obrátil na mňa a spýtal sa ma, či stále žijem v rehoľnej komunite. Povedal som mu, že sa nachádzam v komunite Panny Márie Pomocnice vo Valdoccu v Turíne.

Na konci nášho rozhovoru nám povedal: „Vy dvaja chcete urobiť rekonštrukciu?“ (Myslel na dejiny Slovenského gymnázia Antona Bernoláka.) Odpovedali sme: „Áno. Ide nám o rekonštrukciu toho, čo sa dialo v Ústave a v malom seminári slovami, ktoré svojho času msgr. Náhalka nemožno vysloviť, a čo sa udialo po jeho smrti...“ Povzbudil nás a povedal: „Nuž teda, píšete, píšete... Zaiste použijete nejakú inú vetu, ako sa to vždy stáva tomu, kto píše. Jeden udá tón, druhý píše o tej istej veci a opíše ju iným spôsobom. Keby som ja chcel písať, a mal by som čo povedať, ale je už niekoľko desaťročí, čo žijem tu v centre, venujúc sa Svätej stolici, teda keby som mal teraz písať o tých istých veciach, o tých istých osobách, určite by som použil iný spôsob ako vtedy. Ale pravda je tá istá. Môžeme teda zostať navzájom spojení. No časy sa už pominuli. Ľudia, aj my ostatní, odchádzame alebo sa chystáme odísť. Ani ja nie som večný.“

Naše stretnutie spelo ku koncu. Vošla jedna z dvoch sestier, ktoré sa starali o kardinála a o jeho dom, a spýtala sa, či nám poslúžia odporúčajúce listy, ktoré pripravila Jeho Eminencia a ktoré sa týkali nášho výskumu. Listy boli pripravené, jeden v slovenčine a jeden v taliančine. Sestrička ich priniesla, položila na písací stôl a kardinál ich podpísal. Aj toto je veľmi krásna pamiatka na citlivý záujem z jeho strany o našu prácu. Sestrička nám povedala, že Jeho Eminencia napísala článok k 40. výročiu návštevy Jána Pavla II. v Slovenskom ústave sv. Cyrila a Metoda. Dodali sme, že rektor Pavol Zvara pripravuje oslavu na budúci týždeň.

Kardinál povedal: „Voľakedy sa v nedeľu chodilo častejšie na Via Cassia [do Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda], poobedovali sme, porozprávali sme sa... Ale aj takto kontakt pokračuje... Preto ja hovorím, že Pán naozaj požehnal toto dielo a aj sa rozvinulo.“ A na záver nás povzbudil: „Pokračujte s knihou, ktorá má vyjsť [vzťahovalo sa to na moju knihu o donovi Rudolfovi Blatnickom]. Keď budete mať všetko hotové, pôjde to do tlače.“

Ešte sme ho poprosili o požehnanie. Odpovedal nám s úsmevom: „Je niekto, kto vám ho dá zhora.“ Potom sa na chvíľu sústredil a požehnal nás. Dodal, že požehnanie je na to, „aby sme urobili veci dobre, tak, aby boli všetci spokojní...“, lebo kde sú ľudia, tam sú napätia – jeden ťahá sem, druhý tam.“ Potom sa usmial a povzbudil nás.

Po požehnaní nám dovolil, aby sme sa s ním vyfotografovali. Urobila tak jedna zo sestričiek. Potom sme sa rozlúčili. Pri lúčení nám povedal: „Jestvuje jeden liturgický text omše, ktorý v latinčine znie veľmi pekne: „V očakávaní blaženej nádeje na príchod nášho Pána Ježiša Krista“...“ Počas nášho rozhovoru odzneli tieto slová z jeho úst už predtým dvakrát. Teraz, po jeho odchode 8. augusta 2022, môžem s istotou povedať: Bol pripravený na stretnutie s Pánom Ježišom a túžil po ňom. Od nášho stretnutia prešlo len deväť mesiacov a osem dní. Dátum, ktorý si zvolil na naše stretnutie, bol tiež význačný: 1. november 2021, deň Všetkých svätých, jeden z najkrajších sviatkov liturgického roka.

JOZEF TOMŠÍK
Turín 18. 8. 2022

Rím, 13. jún 2022

Milá pani učiteľka, milí štvrtáci,

Pred niekoľkými dňami som dostal list v krásnej obálke. Jej obsah ma veľmi milo prekvapil. Vypadlo z nej veľké srdce a "spievajúci" vtáčik. A potom list...

Vaše podpisy, i obsah listu prezrádzajú, aké krásne sú Vaše srdcia. A Vaše priania, tie mi milo padli.

Pred 77 rokmi som začínal život v cudzine, v Ríme, v srdci Cirkvi. A vo svojom srdci som si vždy chránil slová a lásku mojich rodičov, aj keď som bol od nich veľmi ďaleko. S touto láskou začala rásť vo mne láska k Cirkvi a k Svätému Otcovi a túžba, aby Pána Ježiša poznali ľudia na celom svete.

Deti, chráňte si svoje čisté srdcia, majte radi svojich rodičov, i starých rodičov. Aj vašej pani učiteľke, s ktorou ste spoznávali nové veci, buďte vďační. Nezabudnite ani na tie deti, ktoré sa nemajú tak dobre ako vy.

Ďakujem Vám, že sa za mňa modlite, že sa modlite za Svätého Otca i za náš národ. Aj ja sa modlím za Vás. Prosím, aby Ježiš bol vždy Vaším Priateľom, aby mal vždy miesto vo Vašich srdiečkach. Žehnám Vás, Vašich drahých rodičov, starých rodičov, súrodencov, spolužiakov, triednu pani učiteľku, učiteľov, i všetkých pracujúcich vo vašej škole. A želám Vám pekné prázdniny.

Jozef Karol Tomšík

Každý človek už počas života získava skúsenosť so smrťou. Udalostí ostatných dvoch rokov akoby mávnutím čarovného prútika spoločnosť zrazu premenili na mentálny koncentračný tábor. Jeho väzni sú ľudia s nezriadeným, chorobným strachom o svoje zdravie a trpia panickou úzkosťou zo smrti, akoby ona bola jedinou a poslednou inštanciou myslenia. Títo väzni podvyživenej mysle a ducha skrze nadiktované predpisy holej moci – moci bez autority – sa úpenlivo držia ochrany zdravia. Nezaujatému pozorovateľovi sa môže zdať, že našli spôsob na predĺženie života, ktorý sa blíži veku biblického Matuzalema alebo získali akýsi „elixír večnosti“.

Aj navonok veriaci ľudia sa dali nachytať zámenou hodnôt, kde už neplatí „Ja som Pán tvoj Boh, nebudeš mať iných bohov okrem mňa, aby si sa im klaňal!“ a spokojne pripravujú seba o zdravý rozum a ľudskosť a tých druhých zasa o Boží sviatostný život. Strach zo smrti, ktorej ontológia a kozmológia je vytrhnutá z kontextu stvoriteľského a vykupiteľského plánu s človekom, naozaj robí nás neslobodnými a neľudskými. Kde sa stala chyba, že človek – podľa osvietenecov – v dejinnom prograse stal sa dospelým, je taký us tráchaný a zadubený, že si totalitnými nárokmi štátu necháva spravovať aj dych života?

SMRŤ AKO NIČOTA PODĽA ATEIZMU

Toto prílišné lipnutie na pozemskom živote usvedčuje týchto oklamáných ľudí, že ateizmus – popieranie Boha je svetonázor, ktorý je vnútorne nekonzistentný. Ateizmus ovládol novoveké myslenie, vyznáva, že smrť je ničota a anihilácia osoby. Títo filozofi, ktorých reprezentuje F. Nietzsche a J. P. Sartre, nič o tejto veci nevedia a predkladajú svoje slová chrlené do vetra ako hotovú objektívnu vec. Sartre vytyčil, že existencia sveta nie je mysliteľná v ateistickej perspektíve, pokiaľ nechceme vesmír zbožštiť, ako sa to pokúšali klasickí materialisti typu Diderota, Holbacha, Marxa či Lenina. Hoci Sartre postrehol, že ateizmus a existencia sveta sú vzájomne nezlučiteľné, nepostupoval poctivo v analýze problému, ako to činili metafyzici v minulosti, ale len opakoval svoju ateistickú voľbu: „Svet je zbytočný!“ Je to filozofia svojvoľe, na čo upozornil znamenitý Claude Tresmontant. Ateisti tento svoj nihilizmus prakticky vyznávajú demonštratívne a nepekne aj na spôsobe pochovávaní: spaľovaním, kremáciou s odôvodnením, aby Boh (v ktorého neveria, ich nikde nenašiel a nevolal na zodpovednosť). Žiaľ, kremáciu okrem pravoslávia prijali hanebne všetky veľké kresťanské cirkvi pod rôznymi ekologickými a urbanistickými zámienkami.

Z druhej strany však ateista, pre ktorého je svet ničotou a človek „je bytie smerujúce k smrti“ (M. Heidegger), vyznáva kult zdravia, verí v medicínu, zázraky vedy a techniky, trvalo udržateľný rozvoj, elimináciu uhlíkovej stopy v atmosfére, v dejinný progres, ktorý bude do nekonečna? Nepripomína nám to Ježišovo zvolanie: „A ty Kafarnaum, vari sa budeš vyvyšovať až do neba? Do pekla zostúpiš!“

V skutočnosti ide iba o vyrabovanie pokladov kresťanstva, hlavne náuky o nesmrteľnosti duše a vzkriesení tela a ich „úpravu“ pre potreby svojho „sekulárneho náboženstva“ blahobytu, liberálneho bratstva avšak bez askézy, odriekania. Ladislav Hanus si povzdychol, aká je to naivná viera v bezproblémový pokrok, viera v schopnosti človeka. Ateizmus sa v tomto prípade nekonzistentne tvári, že smrť je z toho vytesnená, presne ako vo výroku starovekého Epikura: „Smrť sa nás ani v najmenšom nedotýka, pretože keď my žijeme, smrť tu ešte nie je, keď však smrť príde, potom tu zas nebudeme my.“

SMRŤ AKO DÔSLEDOK ZA HRIECHY PODĽA KRESŤANSTVA

Človek je smrteľný. Smrť nie je dielom zákonov prírody, ale dôsledkom hriechu a jeho zákonov. Dráma smrti začala už na úsvite ľudských dejín: hriechom vstúpila do sveta smrť (Rim 5, 12–17; 1 Kor 15,21). Od tejto doby všetci zomierajú v starom Adamovi, takže smrť vládne svetu, ako nás učí apoštol Pavol. Pocit všadeprítomnej smrti, ktorý poznáme zo Starého zákona, zodpovedal objektívnemu zážitku neodolateľnej moci smrti a za ňou rysujúcou postavou satana – „kniežať a tohto sveta“ – „od počiatku vraha“, ktorý človeku závidel jeho priazeň u Boha a prvotnú dokonalosť. Smrť ujarmila ľudstvo a jej sila je v hriechu, ktorý je osťou smrti. Hriech má v ľudskom vnútri spojenca, a tou je žiadostivosť. Tá privádza hriech na svet a ten plodí smrť (Jak 1,15). Tak sa naše telo, stvorené Bohom, stáva telom smrti (Rim 7, 24) a samotný Starý zákon dáva iba poznanie hriechu, nie však silu ho prekonať. Bez Krista by ľudstvo ostalo ponorené do ničoty smrti, do jej večnej vlády v kolobež dejín.

Empirická smrť, ktorú potvrdzuje poverený lekár, nie je v kresťanskej perspektíve tragédia, pretože v kresťanstve, tak ako v judaizme, nie je medzi empirickou smrťou a ničotou

rovnica. Otcovia Cirkvi dokonca smrť považujú nie za príliš prísny trest od Boha, „pretože smrť zabraňuje zlu, aby sa stalo nesmrteľným. Trest sa stáva aktom zhovievavosti. Zhovievavosť je spôsob, ako Boh trestá“ (sv. Gregor Naziansky: Oratio – Veľká noc)

Podľa kresťanstva však existuje druhá smrť, ktorá vyplýva z toho, že človek vedome nespľnil, odmietol podmienky uskutočnenia Božieho zámeru s človekom. Ján hovorí o tejto druhej, večnej smrti v Apokalypse, ktorá je z kresťanského hľadiska jedinou skutočnou tragédiou.

PETER GREČO

O prekonávaní strachu zo smrti

„Ak pšeničné zrnó nepadne do zeme a neodumrie, ostane samo. Ale ak odumrie, prinesie veľkú úrodu.“ (Ján 12, 24)

KRISTUS AKO ZÁCHRANCA PRED SMRŤOU

Človek, stvorený s múdrosťou a láskou na Boží obraz a podobu, dostal na starosť celý svet, aby vládol v božom mene nad všetkým tvorstvom a slúžil iba svojmu Stvoriteľovi. Pre svoju neposlušnosť, prameniáciu z nedôvery, stratil Božie priateľstvo, Stvoriteľ ho neponechal v moci smrti. V ekonómii spásy viac ráz ponúkol ľuďom zmluvu a ústami prorokov ich povzbudzoval, aby očakávali spásu. Tá prichádza v Druhej Božskej osobe, jednorodenom Synovi, ktorý sa mocou Ducha Svätého stal človekom. Sv. Lev Veľký učí, že Ježiš Kristus prijal dokonalú ľudskú prirodzenosť a podľa apoštolskej náuky stal sa rovnakým človekom ako sme my, okrem neschopnosti zhrešiť. Východní cirkevní otcovia učia, že vzal na seba práve to Adamove telo, ktoré zhrešilo, aby prijal aj jeho pokušenia a hriechy podľa zásady: „Nemohol spasiť to, čo by nevzal na seba“.

Kristus, čo do božej podstaty nesmrteľný, sa stáva kvôli nám smrteľným človekom. Berie na seba aj našu smrť, a to násilnú smrť. Tá nebola len nejakou nehodou, on ju sám oznámil učeníkom, aby nevzniklo pohoršenie, ale bola predpokladom v Božom zámere. Kristus, podobne ako my, trpel úzkosťou pred blížiacou sa smrťou, prosil svojho Otca, aby ho zachránil pred touto hodinou (Hebr 5, 7; Jn 12, 27). Pred hrobom Lazára, ktorého vzkriesil, sa zachvel. Poslušnosť voči Otcovi sa nezastavila ani pred smrťou (Flp 2,8).

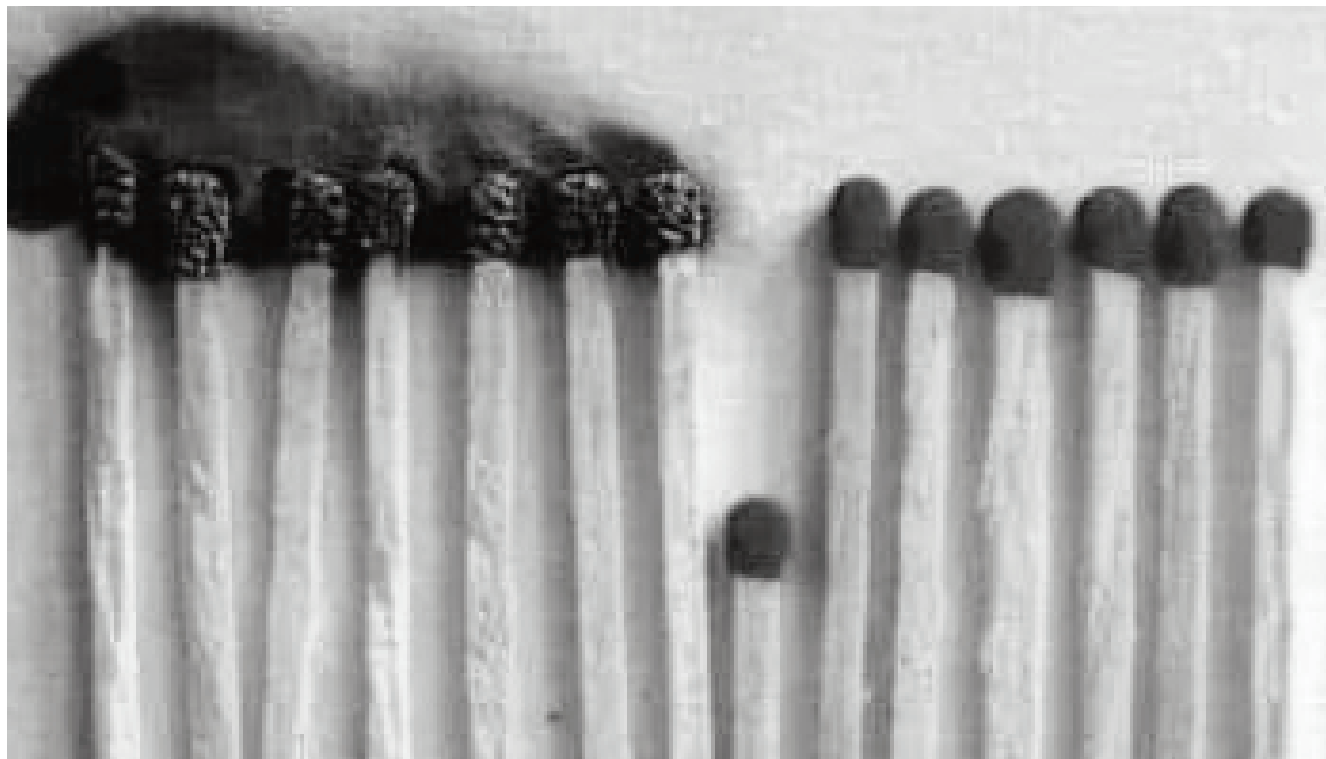
Na jeho osude sa naplňuje Písmo, že bude trpieť spravodlivý boží služobník, ktorý ponesie viny mnohých

a bude pripočítaný medzi zločincov. Na nádvorí rímskeho miestodržiteľa Piláta sa odohral najnespravodlivejší súd v dejinách. Pilát ho nechá popraviť, hoci na ňom nenachádza vinu, Ježiš na seba berie dobrovoľne smrť. Boh ho stotožňuje s hriechom kvôli nám (2Kor 5,21; Gal 3,13), pretože bol v tele podobnom nášmu hriešnemu (Rim 8,3). Takto smrťou sníma naše hriechy – zdieľa osud nás hriešnikov, zakúša smrť a jeho duša zostupuje do ríše mŕtvych, aby im priniesol dobrú zvesť, že im bude navrátený život. Kristus prijal na seba obžalobu a potrestanie z hriechov všetkých ľudí počas celých

dejín. Evanjeliá opisujú jeho predsmrtný zápas v Getsemanskej záhrade na úpätí Olivovej hory. Smrteľná úzkosť je tak veľká, že sa potí krvou. Dnes medicína vie pomerne presne určiť fyziologické procesy v takomto stave. Agónia Krista by sa dala prirovnať k obrátenej obrovskej pyramide naplnenej zločinmi všetkých ľudí, hroznými mučeniami v dejinách, genocídami, vojnami, pomstami, zákernosťami od výmyslu sveta, násilím na deťoch a ženách, ktorá stála svojím vrcholom na duši Krista a on to všetko videl a prijal. V mnohých filmoch je zobrazený diabol, ktorý v šedom obleku mu premieta akýsi film s najhoršími zločinmi ľudstva. Mystikom bolo čiastočne umožnené preniknúť do Kristovej agónie a veľa z nich dostalo stigmy – znaky umučenia Krista na svojom tele, ako to bolo aj v prípade sv. Pátra Pia (+1968).

Kristus zomiera teda za nás (1Sol 5,10), keď sme boli ešte hriešnici (Rim 5,6), za naše hriechy (1Kor 15, 3; 1Pet 3,18). Jeho smrť je plodná ako semeno zasiate do zeme a bola zmiernou obeťou, hoci vyzerala ako trest za hriechy (Hebr 9. kap.). „Tak namiesto nás splatil večný dlh Otcovi“ (Veľkonočný chválospev).

Odkiaľ pramení spasiteľný účinok Kristovej smrti? Tým, že sa jej podrobil, ju premohol. Východná liturgia zhrňuje tento paradox Bohoľudského diela v Kristovi: „Smrťou smrť popravil a tým, čo boli v hrobách, daroval život.“ Sv. Atanáz Veľký vysvetľuje vo veľkonočnej homílii, že svojou smrťou preťal nadvládu smrti – jej večný kolobeh. Kristus zastavil jej definitívny triumf, ona prestala byť jeho vzkriesením nutnou.

Stretol sa so smrťou na jej vlastnej pôde a jej zbraňami ju porazil. Písmo preto nazýva Krista, že je prvorodený z mŕtvych, je nový Adam, nad ktorým už smrť nepanuje. Riša smrti Kristovou smrťou nad ním stratila svoju moc (Sk 2,24, Rim 6,9) a bol porazený aj diabol, ktorý prostredníctvom smrti vládol (Hebr 2,14). „Smrť a život sa stretávajú v podivnom súboji. Pán života, mrie i vstáva, smrť nás už viac nesputná“, spievame v starobyľom liturgickom chválospeve. Ikony Zostúpenia Krista do Adu (podsvetia) komplexne vyjadrujú toto tajomstvo.

Aj po veľkonočných udalostiach generácie ľudí stále zomierajú a zlo nielenže neprestáva, ale máme dojem, že skôr mohutnie. Vieme však, že definitívne víťazstvo príde na konci dejín, pri príchode Krista v sláve. Tak bude všeobecným vzkriesením zničená navždy (1Kor 15, 26n). Tí, čo neopustili konanie zla, budú zavrnutí do ohnivého močiara, ktorý bude pre nich znamenať už spomenutú druhú smrť (Zjv 20, 10n). Kristovo víťazstvo bude konečné: „Ó smrť, ja budem tvoja smrť, peklo, ja budem tvojím ostňom“ (antifóna na Bielu sobotu).

NA ZEMI SME IBA PÚTNICI

Berdajev hovorí, že veľkosť náboženských predstáv sa dá merať na postoji, aký ponúkajú vzhľadom ku skutočnosti smrti. Je hodná človeka ničota, nihilácia bytia alebo nirvána, či degradácia osoby prevtelenej do zvieraťa a iné paródie na integritu osoby? Ateistický humanizmus príliš fixuje človeka do viditeľnej pozemskej reality a pre takého človeka je vždy konfrontácia so smrťou tragická. V platónskej náuke sa objavila vznešená idea, že človek má v sebe iskru nesmrteľnoti a jej nositeľom je nesmrteľná duša. Došla sice k jej pokresťančeniu, ale aj tak tu hrozí degradácia tela len na akúsi schránku pre dušu.

No skutočná kresťanská antropológia vníma človeka celostne, ako kompaktnú bytosť. V novšom ponímaní je populárne presvedčenie, že človek je nehotová, neukončená bytosť, kráča svojím príbehom k naplneniu nádeje, ktorú mu ponúka Kristovo bohoľudské dielo. Tak človek je z časti zo zeme a z časti z neba, kde príde k naplneniu svojej podstaty. A práve nebeský Adam, ktorý sa dokonale solidarizoval s človekom – s pozemským Adamom a to vtelením, smrťou a zmŕtvychvstaním, je schopný urobiť v nás metamorfózu a môžeme už tu na zemi dosiahnuť rozmery nového stvorenia a po smrti mať podiel na Božej vláde.

Preto Otcovia Cirkvi jednohlasne považujú život za putovanie a každého človeka za pútnika. Podobne používajú aj metaforu lode. Sv. Augustín hovorí, že je dôležité byť na lodi, aby nás nieslo drevo, aby sme mali silu preplávať more. Drevo Kristovho kríža nás chráni pred utopením sa v tomto svete (Kázeň na Matúšovo Evanjelium). Sv. Bazil Veľký (Homília na Žalmy) učí, že loď nášho života ženie vietor do prístavu, bez ohľadu, či niekto na lodi spí alebo bdie alebo je zaneprázdnený myšlienkami. Musíme si dávať pozor, aby sme nestroskotali v dôsledku vášni a hriechov. A klasický katechizmus, ktorým boli formované po stáročia celé generácie ľudí, má medzi prvými otázkami aj túto: Na čo sme na svete? Odpoveď: „Aby sme dosiahli večné spasenie. Dosiahnuť večné spasenie znamená toľko, ako sa dostať do neba a mať účasť na božej blaženosti.“ Zaiste, „zarmucuje neodvratný údel smrti, ale potešuje nás prísľub budúcej nesmrteľnosti. Ved' tým, čo teba milujú Bože, sa život smrťou neodníma iba mení“ (Prefácia za zosnulých).

Mučeník sv. Cyprián povzbudzuje: Treba si uvedomiť, milovani bratia, a opätovne myslieť na to, že sme sa zriekli sveta a nateraz tu žijeme ako cudzinci a pútnici. Objímajme deň, ktorý každému prideli jeho príbytok, ktorý nás odtiaľto vyslobodí, zbaví nás nástrah sveta a vráti nás do raja a do kráľovstva. Kto by sa z cudziny neponáhlal späť do vlasti? My považujeme za svoju vlasť raj. Tam nás očakáva veľký počet našich drahých, tam za nami túži početný a bohatý zástup rodičov, bratov, detí, ktorí sú si istí svojou neporušenosťou, ale ešte ustarostení o našu spásu. Stretnúť sa s nimi a objasť ich, aká je to ich i naša spoločná radosť! Aká je to tam rozkoš nebeského kráľovstva bez strachu zo smrti a aké zvrchované a trvalé šťastie žiť vo večnosti!“

Iba kresťanské učenie o smrti zodpovedá dôstojnosti človeka.

UMENIE ZOMRIEŤ SEBE –

CESTA K ŽIVOTU

A PREKONANIA STRACHU

Vladimír Solovjov v Prvej prednáške o Bohočlovečenstve tvrdí, že na to, aby sa jedinec a spoločnosť mohli zmysluplne rozvíjať, aby došli k skutočnej spásy – záchrane, sú potrebné dva úkony. Najprv je to sebakpotvrdzovanie a potom ho musí vystriedať sebazapieranie. Západná kultúra však nakoniec práve svojím neúmerným zdôrazňovaním sebakpotvrdzujúcej

vôle dospela do štádia veľkej krízy a pesimizmu, v ktorom je realita zlo a klam. Naopak kresťanstvo hlása, že človek musí najprv zomrieť sebe, aby mohol žiť, nielen živiť. Evanjelium učí, že pšeničné zrno, pokiaľ neodumrie, nemôže priniesť úrodu alebo: „Kto miluje svoj život, stratí ho, a kto svoj život nenávidí na tomto svete, zachráni si ho pre večný život“ (Jn 12, 25). Nenávidieť znamená poprieť svoje sebakpotvrdzovanie – egoizmus. Hriech egoizmu je v tom, že človeka vyhlasuje za najvyššiu bytosť. Vtedy, keď odumrieme hriechu, teda sebe, svojmu sebecku, prestaneme byť zajtcami smrti. Apoštol Pavol nás učí tomu umeniu (Kol 2, 13; Rim 6,13). Zomierať s Kristom je prostriedkom na prekonanie rozporov života a prekonaním smrti. Mystérium sviatosti krstu aj Eucharistie je o ponorení do Krista a oblečení do Krista, o zomieraní starému človeku, aby sme mohli žiť. Sv. Bazil Veľký v diele O Duchu Svätom vysvetľuje: „Preto je pre dokonalý život nevyhnutne potrebné nasledovať Krista; a nielen príklad láskavosti, poníženosti a trepezlivosti, aký nám ukázal svojím životom, ale aj jeho smrť, ako hovorí Kristov nasledovník Pavol: «Pripodobnil som sa mu v smrti, aby som tak nejako dosiahol aj vzkriesenie z mŕtvych» (Flp 3,10 – 11).“

Naše zomretie Kristom sa má uskutočňovať každý deň (Rim 8,36) pomocou pozdvihnutia mysle k Nemu – modlitbou, askézou, ktorou zabíjame skutky tela s jeho vášňami (Rim 8,13) a konaním dobra. V miere, v akej bojujeme vo svojom živote proti zlu, tak bojujeme proti smrti. Musíme nasadiť všetky sily na prekonávanie hriechov nielen u seba, ale aj v spoločenských štruktúrach. S Berdajevom môžeme predpokladať, že vzkriesenie bude zároveň výsledkom Božej milosti a ľudskej činnosti.

Pozorne vnímame, že sa hromadí akési fluidum smrti v tomto poslednom zápase dejín medzi silami Krista a antikrista. Prepadávame často úzkosti a beznádeji. Majstri duchovného života nám dávajú praktický návod ako neprepadnúť tomuto tlaku. Jedným z nich je v meditácii sa postaviť pod Kristov kríž a do jeho rán vložiť svoje hriechy, sebaľútosť a neraz iluzórne predstavy o svojej budúcnosti. „Bol si tam, kde bol umučený Pán“, spieva sa v jednom černošskom spirituáli. Druhým je prekonávať sféry strachu. Tu sa odporúča meditovať, ako Krista snímajú z kríža. V obrazoch mysle vstúpiť do hrobu a pobudnúť pri jeho bohoľudskom tele: vypovedať a položiť naňho svoj strach. Zakúsime, priam fyzicky, ako nás učí sv. Simeon – Nový Teológ, že Kristus je skutočný osloboditeľ. Aj z mŕtveho tela Krista vytryskujú energie absolútneho dokonalého človeka a Boha. Niet žiadnej neurózy, ktorá by nemohla byť Kristom uzdravená.

Svätcia a hlavne mučeníci nám ukazujú, že ich smrť nedeší ako nás. Smrť násilná sa podobá najviac Kristovej smrti, pretože ona je očistným kúpeľom, ktorý obmýva obeť od všetkých hriechov a každej poškvŕny. Ján píše o tých, ktorí si svoje šaty oprali v Baránkovej krvi. Mučeníci nevyhľadávali smrť. Išli jej v ústrety vtedy, keď vyhodnotili, že život v nepriateľstve či zapretí Krista by im mohol spôsobiť stratu večného života. Učia znášať smrť, pretože sú milovníci večného života. Tento život, ktorý napriek celej svojej bolesti a žalostnosti je taký sladký, že by ním mučeníci nedokázali pohrdnúť pre pravdu a večný život, pokiaľ by ich nepodporoval ten, kto im to pohrdnutie životom prikázal. „Kto pohŕda smrťou kvôli láske k Bohu, nemôže to dokázať bez Božej pomoci. Zbav sa takého pomocníka, a nebudeš nič iného než odpadlík“, rezultuje sv. Augustín. „Ak je Kristus pri nás, sme nepremožiteľní“, kázal tento biskup na sviatok sv. diakona Vincenta. Sv. Ján Zlatoústý povzbudzuje, že ľudia nemajú moc nám skutočne ublížiť. Moderný svätec Ján Bosco na otázku, čo by robil, keby vedel, že o hodinu zomrie, odpovedal, že by pokračoval v začatej činnosti. Ak by hral futbal s chovancami, pokračoval by v hre, ak by spovedal, pokračoval by v spovedaní. A keď prefekt Modest sa vyhrážal sv. Bazilovi Veľkému, že ho pripraví o majetok a dá ho zbičovať, ten mu pokojne odpovedal: „Môj majetok sú moje šaty, čo mám na sebe. V dome, ktorý mi nepatrí, mám len knihy. Moje chatrné telo sa skláti po prvej rane.“ Užasnutý prefekt ho prepustil a potom podporoval jeho dielo.

Umieraním sebecku – náboženstvu človeka ako najvyššej bytosti – sme schopní zvládnuť predsmrtný zápas i akt smrti. Je rozdiel medzi človekom strachu zo smrti a človekom zmiereným so smrťou. Kristus berie na seba našu smrť – Kristus zomiera za nás – Kristus víťazí nad smrťou. Nie nadarmo Apokalypsa začína uistením: Neboj sa, bol som mŕtvy a hľa žijem, a mám kľúče od smrti a podsvetia. Čím vrúcnejšie sa pripodobníme Kristovi v smrti, tým pokojnejšie bude aj posledné zvolanie: „Do tvojich rúk, Pane, porúčam svojho ducha!“

PETER GREČO

TEODOR KRIŽKA

Zo šuplíka

NEZÁVISLOSŤ

Politika, aj keby bola jemná,
nie je nič pre mňa,
v nedohľadne je spravodlivý režim,
opačným smerom celý život bežím.

Chytám sa trávy v jeho kolmej stene,
na stebľe visím, stále udivene,
že v štrbinách mu stebľa rastú vkuse,
na stebľe krásy visím, na jej trse.

Mne len tá tráva a vám politika,
mňa sa tá márnosť inak nedotýka,
len tým, že kolmá skalná stena praská
a v puklinách sa predsa chytá láska.

Uprostred drsnej doby zázrak robí,
zabíja do jej skalnej steny skoby,
kým oblaky sa k mojím prstom znižia,
tých skôb sa chytám, bezpečného kríža.

Drahý môj, rozmýšľaj, no vedz či nevedz,
každý z nás je len horolezec,
Boh vlastnú bolesť kladie do pukliny,
ale kríž nikdy nenúti mi.

+++

V úsilí vyštervať sa na nebesá
aj ostria britvy neraz chytáme sa,
no darmo ruka siaha k vôni ruže,
po trní nadol bolestne sa kľže.

Kedyže vlastne, kedy vlastne vznikám?
Len keď sa učím nepatriť viac nikam?
Len nedôvera, beznádej ma chránia
od bolesti a teda od sklamaní?

Nebesá nie sú nad nami, sú vnútri,
kde človek býva zúfalý a smutný,
niet inej rady, dotýkať sa neba
znamená iba opraviť sám seba.

PROSTRIEDKY

Namiesto slova nemám prostriedky,
ako sa vyzliecť z horľavého vnútra.
Akoby som však hltal žiletky,
vykašliava krv duša neraz smutná.

Len slovom z duše smútok vyzliekam,
jašterica, čo zbavuje sa kože.
A nech sa pohnem bohviekam,
prehltám britvy, možno nože.

Na všetkých slovách rany od meča
krvavia hlásky, krvou to len prská.
Rany sú božie, krv je človečia,
báseň je ako skrvavená blúzka.

Keď telo nemá patričného pokrmu: práve tak isto každá duša upadá v žití, keď žije bez Božieho života, keď nepočuje nikde Slova Božieho. Iné však ešte podobenstvo premúdre povedzme, ľudia, ľúbici sa vospolok, túžiaci Božím rastom rásť už odteraz: bo kto by túto prostú pravdu nevedel: tak ako semä, ktoré padlo na nivu, tak isto každé ľudské srdce na zemi dážd' Božích písmen potrebuje pre seba, aby plod Boží vzrástol v ňom čo najväčšmi. Kto môže všetky podobenstvá povedať, čo národ bez kníh obžalujú, usvedčia, že nehovorí hlasom zrozumiteľným? Ved' čo by ten muž poznal všetky jazyky, nevyslovil by bezmedznú ich bezmocnosť. Predsa však svoje podobenstvo prikladám, významu mnoho v málo slovách hovoriac: Lebo sú nahé bez kníh všetky národy.
(PROGLAS)

Slovensky píšucich autorov, ktorí sa vo svojej tvorbe dotkli problematiky slovenského vystaňovalectva, by sme mohli rozdeliť teritoriálne a periodicky aj takto. Teritoriálne ide o autorov, ktorí žili a tvorili na Slovensku, alebo v zahraničí a tých ešte kontinentálne, regionálne a podľa štátov. Periodický na obdobie Rakúska – Uhorska a prvú svetovú vojnu, na medzivojnové obdobie a druhú svetovú vojnu, na povojnové obdobie do roku 1968, na obdobie tzv. normalizácie a novembrového prevratu v roku 1989, na súčasnosť späť so vznikom suverénnej Slovenskej republiky.

Koncom 19. a začiatkom 20. storočia bola hospodárska a spoločenská situácia na Slovensku veľmi zlá (hospodárska zaostalosť, nezamestnanosť, národnostný útlak – maďa-

rizácia) čo prinútilo tisíce ľudí radikálne zmeniť svoj život a vydať sa do zahraničia. Amerika, najmä však USA, nazývané aj krajinou neobmedzených možností, ponúkali množstvo voľných pracovných miest lepšie životné podmienky. Preto množstvo Slovákov zamierilo práve tam.

Dôsledky vystaňovalectva zo Slovenska sa prejavili v poklese počtu obyvateľov (menej narodených detí, viac starých ľudí, prevaha počtu žien). Keďže za prácou odchádzali

vatelia (napríklad J. G. Tajovský v hre Hriech alebo I. Stodola v hre Bačova žena).

Začiatok 20. storočia znamenal pre Rakúsko-Uhorsko a konkrétne pre Slovensko rozvoj priemyslu a hospodárstva, výstavbu železničného spojenia. Prudký nárast dravého podnikateľského prostredia zhoršoval životné podmienky slovenských roľníkov. Zbedačený ľud sa začal masovo vystaňovať za prácou do Ameriky. Vystaňovalectvo malo

môžeme rozdeliť na tvorbu slovenských autorov v Uhorsku spojenú s bojom za národnú emancipáciu a proti násilnej maďarizačnej politike, ale nevyhýba sa ani problémom slovenského vystaňovalectva. Za všetkých spomenieme najmä poéziu Andreja Sládkoviča (1820-1872), analyzujúce články Jozefa Škultétyho (1853-1948), poéziu Svetozára Hurbana – Vajanského (1847-1916)

Vzdelanosť a kultúrne povedomie slovenských vystaňovalcov prichá-

usídľovali medzi americkými spoluobčanmi, cítili potrebu slobodnej slovenskej tlače a prebúdzali v rodákoch pocit spolupatričnosti k spoločnému národnému spoločenstvu. Aktivita vznikajúcich spolkov mala význam nielen pre Slovákov v Amerike, ale ovplyvňovala aj myslenie rodákov na európskom kontinente tým spôsobom, že slovenskí spisovatelia v Uhorsku posielali príspevky do krajanskej tlače v Amerike a naopak slovenskí autori

Slovenská literárna tvorba o vystaňovalectve a živote vystaňovalcov

*Máte nepriateľov?
Výborne. To znamená,
že ste sa niekedy
v živote za niečo
postavili.*

Winston Churchill

spočiatku najmä muži, starostlivosť o rodinu a majetok ostala na pleciach ženy. Častokrát sa vystaňovalectvo podpísalo pod rozpad rodín – mnohí muži v ďalekom svete „zabudli“ na manželku a deti a založili si novú rodinu. Dlhé odlúčenie manželov viedlo k odcudzeniu, nevere, čo vyústilo do osobných tragédií. Takéto príbehy opisujú aj slovenskí spiso-

za následok znižovanie počtu obyvateľov slovenskej národnosti a zvýšený národnostný útlak. Vypuknutie prvej svetovej vojny znamenalo zhoršenie podmienok pre rozvoj hospodárstva, prerušenie vystaňovalectva a vznik prvého zahraničného odboja.

Obdobie do vzniku prvej Česko – Slovenskej republiky teritoriálne

dzajúcich do zámoria pred prvou svetovou vojnou bolo na nízkej úrovni, čo bolo dôsledkom národného a politického zaraďovania Slovákov v uhorskej spoločnosti. Úsilie o zvýšenie ich kultúrneho a národného povedomia v Amerike sa prejavila zakladaním slovenských spolkov a rozvojom slovenských novín a časopisov. Slovenskí pristaňovalci, ktorí sa

v Amerike publikovali v časopisoch a novinách, ktoré vychádzali na Slovensku.

To, ako silne bola Amerika a dočasné odchody do nej zakorenené v uhorskom povedomí, dokazuje aj výskyt piesní. Hlavne v slovenskej slovesnosti existuje množstvo textov, ktoré hovoria o ceste do Ameriky za prácou. Mnohé z nich tiež spomínajú na ďaleký domov. Taktiež sa sústreďajú na opis každodenného života v USA. Vznikali tiež básne o podmienkach v baniach a častých úmrtiach, ktoré boli zasielané domov do Uhorska. Piesne vznikali na nápevy ľudových piesní a ich tradovanie bolo tiež spôsobom, ako si udržať spolupatričnosť.

Záujem o danú problematiku prejavili slovenskí autori aj v medzivojnovom období. Patríli k nim najmä M. Rázus, M. Kukučín, Š. Krčméry, J. G. Tajovský, I. Stodola, F. Kráľ, P. Jilemnický, J. Rob – Poničan, F. B. Lukáč, J. Smrek, I. Gessay, D. Šustek, F. Hečko, V. Beniak a ďalší. Osobitným fenoménom sú ľudoví básnici a prozaici z Maďarska J. Gerči, M. Kolimár, O. Kulík, J. Korbel' a ďalší. K nim je možné priradiť aj skupinu ľudových básnikov a prozaikov, ktorí žili a pracovali v západnej Európe a ktorí publikovali svoje diela v krajanských časopisoch a novinách najmä vo Francúzku a Belgicku.

Osobitnú úlohu zohrala návšteva delegácie Matice slovenskej medzi Slovákov v Spojených štátoch amerických v rokoch 1935 – 1936.

Obdobie od konca druhej svetovej vojny po novembrový prevrat 1989 je charakterizované predovšetkým tvorbou exilových autorov. Nepoznáme ucelené súbory, ktoré by sa venovali vystaňovalectvu a životu vystaňovalcov v zahraničí. Ich tvorba sa tematicky viaže na rôzne témy ľudských osudov, ich životné skúsenosti, ale i na politickú situáciu v starej domovine, pričom často je ich tvorba spojená aj s nostalgiou za stratenou vlasťou.

K nástrojom vlády komunistickej totality patrila perzekúcia politicky nepohodlných osôb, ich väznenie,

mučenie, rozsiahle politické procesy. Obyvatelia boli znovu nútení odchádzať do emigrácie. Po augustových dňoch v r. 1968 odchádzajú do exilu spisovatelia Mňačko, Blažková, Gavalcová, Brežná, Bednár, Milučký, Šimko a iní. Títo autori publikujú v zahraničí a vytvárajú tak exilový prúd slovenskej literárnej tvorby.

Významnú úlohu pri pestovaní slovenského písaného slova a pri zveľaďovaní slovenskej kultúry v krajinách, v ktorých žijú Slováci zohral Svetový kongres Slovákov. Tak v máji 1973 založil Slovenský národný knižný fond ako „spoločnú, dobrovoľnú akciu všetkých Slovákov vo svete, ktorí akýmkoľvek spôsobom chcú pomôcť zachrániť po svete roztrúsené historické pramene, týkajúce sa života a kultúrnej tvorby slovenského národa“. Významnými sa stali Svetové festivaly slovenskej mládeže, ktorých súčasťou sa stali „Literárne súťaže na pôvodné umelecké práce v odboroch poézie, próza a reportáž“.

Dlho tabuizovaná exilová literatúra po roku 1989 prestáva byť na Slovensku bielym v nej miestom slovenskej literatúry. Trojdielna práca renomovaných autorov s prítlačivým i charakteristickým názvom Medzi dvoma domovmi sumarizuje a vyplňuje medzeru o exilových tvorcoch. Medzi dvoma domovmi 1 je prvým komplexným pohľadom na modernú slovenskú poéziu, ktorá vznikala v zahraničí najmä v druhej polovici 20. storočia. Obsahuje spolu 66 hesiel autorov, spolu s ukázkami poe-tickej tvorby básnikov zo Severnej a Južnej Ameriky, Izraela, Západnej Európy, Srbska, Rumunska, Maďarska a Českej republiky. Zostavovateľom publikácie je Anton Baláž. Dolnozemska básnickú vetvu spracoval Michal Harpán, exilovú literatúru 1939 – 1945 Peter Cabadaj a slovenskú poéziu v Česku po roku 1993 Vladimír Skalský. Druhý zväzok antológie Medzi dvoma domovmi je výsledkom edičnej spolupráce troch inštitúcií – Matice slovenskej, Literárneho informačného centra a Svetového združenia Slovákov v zahraničí. Po prvý raz vznikla obsiahla galéria tých najkrajších klenotov slovenskej literatúry roztrúsených po celom svete, pochádzajúcich z rôznych vln slovenskej emigrácie. Posledný z troch zväzkov antológie slovenských autorov žijúcich alebo pôsobiacich v zahraničí zahŕňa tvorbu autorov zahraničných krajanských komunít v Česku, Maďarsku, Rumunsku, Srbsku a exilových autorov. Zostavovateľmi diela sú Michal Harpán, Peter Cabadaj a Vladimír Skalský. Exilová tvorba sa stala neoddeliteľnou súčasťou slovenskej literatúry a právom jej v nej patrí nezastupiteľné miesto.

Po rozpade komunistického režimu a vzniku samostatnej suverénnej Slovenskej republiky sa zahraničná emigrácia skončila. Podľa údajov Prognostického ústavu SAV v súčasnosti odchádza ročne 20 tisíc mladých ľudí do zahraničia a mnohí sa už na Slovensko nevrátia. Ide o závažný sociálny, ekonomický i politický negatívny fenomén, ktorý v súčasnej pôvodnej slovenskej literárnej tvorbe skoro úplne absentuje.

CLAUDE BALÁŽ

V máji tohto roka vyšla vo vydavateľstve Ringier, ako knižný debut mladšej novinárky Ivany Hečkovovej kniha Jedna svieca stačí, skutočný príbeh žien, ktoré vzdorovali totalite. Kniha sa venuje téme likvidácie ženských kláštorov, ktorá sa po vyhnaní všetkých rehoľníkov z mužských kláštorov počas „akcie K“ 13. apríla 1950 začala ako „akcia R“ 29. augusta 1950 a pokračovala až do pádu komunis-

Natália 20 ročná učiteľský ústav. Kým mužské rehole boli zlikvidované v jednej vlne, likvidácia ženského rehoľného života prebiehala počas celého obdobia totalitného režimu, pretože rehoľníčky sa venovali činnosti v zdravotníctve a v sociálnej oblasti, kde ich nebolo jednoduché hneď nahradiť.

Kniha je sondou, pohľadom do nie jednoduchých a ťažkých podmienok rehoľného života

Ivana Hečková: Jedna svieca stačí

tického režimu v roku 1989 a mala za cieľ zlikvidovať úplne rehoľný život vo vtedajšom Československu.

Autorka narodená už v demokratických podmienkach, na životnom príbehu a spomienkach sestier Vianney a Natálie z Rádu sv. Uršule opisuje ťažký životný osud, ktorý ich a stovky iných rehoľných sestier postihol núteným vyhnaním z ich pôvodných kláštorov a ich ubytovaním v rozličných provizórnych ubytovniach a internátoch a zaradením, najprv do poľnohospodárskych prác na štátnych majetkoch a družstvách, potom do práce v textilných továrňach v Čechách a neskôr do sociálnych ústavov pre telesne a mentálne postihnutú mládež a domovov dôchodcov tiež v Čechách. Tie sestry, ktoré sa dožili v tej dobe dôchodku, svoj život dožívali v sústredovacích kláštoroch. Celý čas žili pod príslym dozorom štátnej správy a pridelených zmocnencov, ktorí ich kontrolovali a komplikovali im ich aj tak ťažký život.

Cieľom komunistickej moci bolo ťažkými životnými podmienkami, šikanovaním a oddelením mladších sestier od starších, sľubmi rozličných výhod a ďalšími krokmi odviesť ich od životného poslania, aby sa vzdali rehoľného života. Nebolo to úspešné, sestry všetko trpezlivo a obetavo znášali a zostali verné svojím sľubom a predsavzatiam.

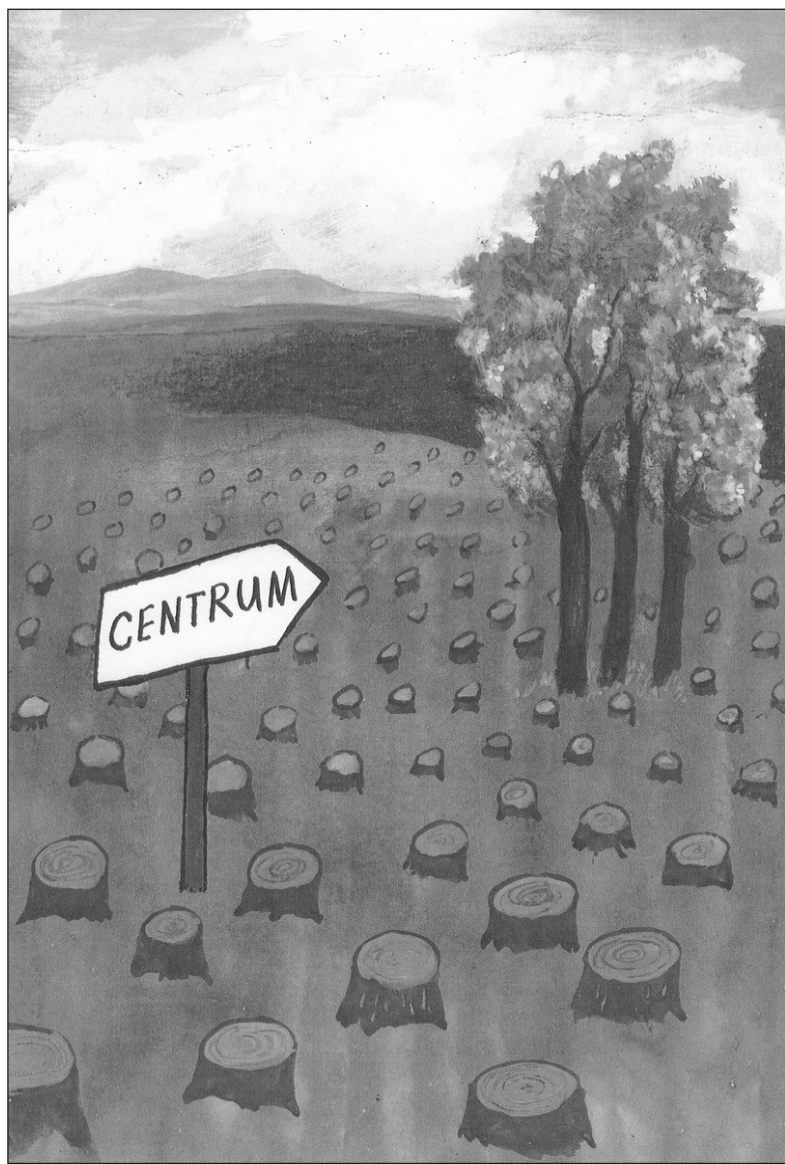
Rád sv. Uršule je zameraný na vzdelávanie, sestry sú zamerané na výchovu mladej generácie. Komunistický režim mal svoje predstavy o vzdelávaní mladej generácie, a preto z nej tvrdým úderom potreboval odstrániť rehoľné osoby, ktoré sa po stáročia na nej podieľali. Aj sestra Vianea, ktorá mala vtedy 27 rokov mala skončenú Univerzitu Komenského v odbore matematika a fyzika a sestra

počas rokov, kedy žili sestry v nemilosti vládcov totalitného režimu. Je napísaná pútavo, odborne, s vysokou empatiou a úctou k ich povolaniu, presvedčeniu, poslaniu, utrpeniu i k životu sestier. Tiež so zmyslom pre detail podáva opis mnohých príhod, ktoré sestry zažili, tých ťažkých, ale aj radostných, ktoré im život počas ich putovania púšťou prinášal. Autorka zodpovedne zbierala materiály k téme, študovala dokumenty, navštevovala miesta pôsobenia sestier a komunikovala so sestrami aj historikmi. Sama históriu študuje. Výsledkom je kniha, ktorá by mala byť povinným čítaním pre záujemcov o rehoľný život, pre tých, ktorí sa chcú stať učiteľmi ale aj pre stredoškolskú mládež. Je vhodným čítaním pre každého, kto má zmysel pre pravdu, dobro a spravodlivosť. Z textu sa čitateľ dozvie, prečo kniha nesie tento názov.

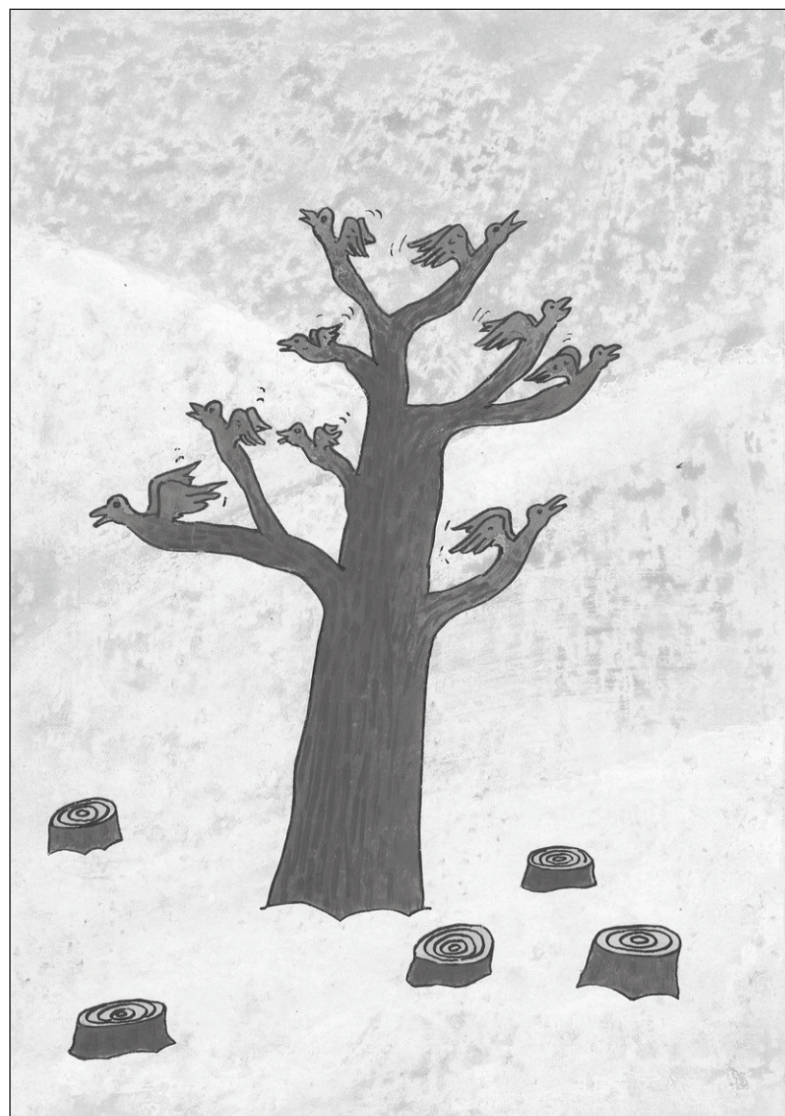
Kniha vyšla v tvrdej väzbe, má 208 strán, vo formáte 20 x 13,4 cm a text vhodne doplnia veľké množstvo čierno-bielých dobových fotografií dokumentujúcich opisované udalosti. Na začiatku je obsah a prológ autorky. Nasleduje text rozdelený do 10 kapitol, každá má niekoľko častí. V závere je epilóg, štúdiá k téme od historika Františka Neupauera, Očami totalitného režimu a pokračovanie. Tiež široký poznámkový aparát poskytuje informácie o prameňoch, ktoré môžu záujemcov o tému viesť k ďalšiemu štúdiu.

Naozaj vďaka patrí všetkým, ktorí sa na vydání knihy podieľali. Je to hodnotný príspevok k histórii, totalitného obdobia, na ktorú by radi mnohí zabudli, ale môže nás poučiť a zabrániť tomu aby sa opakovala v tom, že niekto bude šikanovať iných pre jeho vieru, presvedčenie či názor.

LUDOVÍT KOŠÍK

Zo skicára Andreja Mišanka

Od posledných parlamentných volieb v r. 2020 pozorujeme na južnom Slovensku prudký nárast šovinistických aktivít zo strany maďarských politikov, predstaviteľov samospráv a rôznych aktivistov. Táto činnosť je v prevažnej miere riadená a financovaná z Budapešti a možno ju označiť za rozkladnú a destabilizačnú, ohrozujúcu základy štátu. Je vykonávaná systematicky na rôznych úrovniach, ako ukazujú aj nasledovné konkrétne príklady z Dunajskej Stredy.

VZTYČOVANIE MAĎARSKEJ VLAJKY V DUNAJSKEJ STREDE

V meste Dunajská Streda dochádza na verejnom priestranstve od 12. novembra 2020 k opakovanému vztyčovaniu maďarskej vlajky na pol žrde, pri príležitosti maďarských štátnych sviatkov. Navonok sú iniciátormi tohto konania siedmi členovia občianskeho združenia Kondé Miklós (ďalej ako OZKM, maď. Kondé Miklós polgári társulás).

Na verejnom priestranstve v blízkosti centra mesta Dunajská Streda títo aktivisti s podporou primátora a poslancov mestského zastupiteľstva mesta Dunajská Streda, vybudovali v priebehu leta 2020 stavbu - betónový podstavec s vlajkovou žrdou. Architektonickým stvárnením je táto stavba kópiou pamätníka, postaveného v Dunajskej Strede po Viedenskej arbitráži, kedy došlo na základe diktátu fašistického Talianska a nacistického Nemecka, k odtrhnutiu južných častí územia Slovenska aj Podkarpatskej Rusi a k ich pripojeniu k Maďarsku. Pôvodný pamätník bol odhalený dňa 12. novembra 1939, na prvé výročie napochodovania maďarskej armády do Dunajskej Stredy.

Symbolika stavby odkazuje na maďarské hnutie tzv. relikvijnej štátnej vlajky (Ereklyes Országzászló), založené maďarským poslancom, politikom (tretím predsedom Uhorskej ligy na ochranu územnej integrity) Nándorom Urmánczom, ktorého ideou je revízia Trianonu a obnovenie Uhorska, čoho symbolom je vztyčovanie maďarskej štátnej vlajky na pol žrde. Toto hnutie patrí k najvýraznejším prejavom revizionizmu a iredenty a vzniklo po rozhodnutí maďarského parlamentu z 13. novembra 1920, že maďarská štátna vlajka na budove parlamentu zostane na pol žrde dovtedy, kým nebude obnovené staré Uhorsko.

Prvé vztyčenie maďarskej vlajky na tomto betónovom podstavci v Dunajskej Strede uskutočnili členovia OZ KM 12. novembra 2020 ako pripomenutie (či skôr oslavu) udalosti Viedenskej arbitráže v novembri 1938 a ako pripomenutie odhalenia pôvodného iredentistického pamätníka v Dunajskej Strede 12. novembra 1939. Uvedené konanie členov OZ KM považujeme za porušovanie zvrchovanosti a ohrozovanie územnej celistvosti Slovenskej republiky, za hrubú neúctu k slovenskej štátnosti a napokon aj k občanom slovenskej národnosti, ktorí na rozhodnutie Nemecka a Talianska vo Viedenskej arbitráži tragicky doplatili.

V tejto veci podalo ZSI podnet na prokuratúru v Dunajskej Strede, na preskúmanie skutočností nasvedčujúcich tomu, že mohlo dôjsť k porušeniu zákona č. 63/1993 Z. z. Národnej rady SR o štátnych symboloch SR a ich používaní, k porušeniu Čl. 34 ods. (3) Ústavy Slovenskej republiky a k trestnému činu zneužitia

právomoci verejného činiteľa zo strany zastupiteľov mesta a aktivistov.

Prípád bol prevezený na špeciálnu prokuratúru a NAKA v Nitre. NAKA to síce vyšetruje ako zločin extrémizmu (už viac ako rok), ale bez akéhokoľvek viditeľného posunu. Stále nebol nikto obvinený a maďarskí aktivisti veselo pokračujú vo vztyčovaní maďarskej vlajky. Je to výsmech spravodlivosti a práva.

výboru. Za predsedu výboru bol vymenovaný Dr. István Sándor, doktor Maďarskej akadémie vied. Tento pán obdržal v rámci dní Sv. Juraja aj cenu primátora mesta Dunajská Streda dňa 22. 4. 2022.

Pán právnik a cestovateľ Károly Szladits, o ktorom doteraz u nás nikto nepočul a ktorého meno bolo pre Dunajskostredčanov absolútne neznáme, sa narodil 27.12.1871 v Dunajskej Strede. Na tejto slávnosti sa zúčastnili

ditsa, ktoré sa uskutočnilo v septembri 2021, Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky neinformovali, však s ohľadom na právny základ uvedený vyššie nie je daný dôvod, aby ministerstvo na dané podujatie akokoľvek reagovalo.

S pozdravom
(podpísaný Peter Hatiar, riaditeľ 2. teritoriálneho európskeho odboru, MZV a európskych záležitostí SR, 19.

jeden z hlavných nositeľov maďarskej iredenty a šovinizmu.

ZÁKULISNÉ ZRUŠENIE
SLOVENSKEJ
JAZYKOVEJ ŠKOLY
V DUNAJSKEJ STREDE
A ZAČLENENIE
JEJ AGENDY
POD MAĎARSKÉ
GYMNÁZIUM
Gymnázium Á. Vámbéryho s vy-

Ochrana slovenskej štátnosti a maďarský šovinizmus

Dňa 6. 4. 2022 podalo v tejto veci podnet na generálnu prokuratúru aj združenie OZ SLOVENSKÍ KATOLÍCI. Podnet vyjadruje presvedčenie, že v tomto prípade dochádza k trestnému činu vlastizrady podľa § 311, k trestnému činu úkladov proti Slovenskej republike podľa § 312, k trestnému činu sabotáže proti Slovenskej republike podľa § 317, k trestnému činu zneužitia právomoci verejného činiteľa podľa § 326 ods. (1) bod a) zákona č. 300/2005 Z.z. – trestný zákon, zo strany primátora a poslancov mestského zastupiteľstva mesta Dunajská Streda.

Máme vážne obavy, že dozorujúci špeciálny prokurátor Tomáš Honz ako aj špecializovaný súd konajú neodborne a nezodpovedne. Očakávali sme, že súd hneď vydá aspoň predbežné nariadenie na pozastavenie používania iredentistického pamätníka. Ani to sa nestalo.

ODHALENIE SOCHY MAĎARSKÉHO PRÁVNÍKA KÁROLYA SZLADITSA V DUNAJSKEJ STREDE ZA ÚČASTI ŠTÁTNÝCH PREDSTAVITEĽOV Z MAĎARSKA

Dňa 16.9.2021 bola v Dunajskej Strede slávnostne odhalená socha maďarského právnika Károly Szladitsa, v parku pred „Mestským kultúrnym strediskom Csaplár Benedek-a“. Udalosť zorganizoval na podnet maďarskej vlády - primátor mesta Dunajská Streda Zoltán Hájos v spolupráci s ministerstvom spravodlivosti Maďarska. Požiadavka na „pripomenutie si jednej z najväčších osobností maďarského súkromného práva, laureáta Kosuthovej ceny, právnika, univerzitného profesora a akademika, prišla z maďarských akademických právnických kruhov“. (pozri.: <https://dunaszerdahelyi.sk/szladits-karoly-emleket-apoljak>)

Na šiestom zasadnutí mestského zastupiteľstva v Dunajskej Strede bol v júni 2019 zriadený Pamätný výbor Károly Szladitsa a schválení členovia

napr. Judit Varga, ministerka spravodlivosti Maďarska, Anikó Lévai, veľvyslankyňa dobrej vôle Maďarskej ekumenickej organizácie pomoci, Tibor Pető, veľvyslanec Maďarska v Bratislave, manželka premiéra Viktora Orbána, ústavní sudcovia Maďarska Tünde Handó a Imre Juhász atď. Zhotovenie sochy iniciovalo a väčšinovo financovalo ministerstvo spravodlivosti Maďarska.

Primátor Dunajskej Stredy Zoltán Hájos na tejto udalosti povedal: „... Károly Szladits po 150 rokoch spojil významnú časť právnickej obce z Maďarska a Felvidéku, ktorí sa v ten deň mohli stretnúť v rodnom meste Károly Szladitsa.“ (maď.: „Ünnepnap ez a mai és nem csak azért, mert részesei vagyunk egy szoboravatásnak, hanem azért is, mert Szladits Károly 150 év elteltével összehozta a jogászársadalom jelentős részét Magyarországról és Felvidékről“, akik Szladits Károly szülővárosában tudtak aznap találkozni.”

Pozri. zdroj: <https://dunaszerdahelyi.sk/jog-nem-csak-esz-paragrafusok-hanem-sziv-dolga-felavattak-szladits-karoly-szobrat>

Na tejto udalosti sa nezúčastnil nikto zo Slovenskej vlády, ani z ministerstva zahraničných vecí SR či ministerstva spravodlivosti SR. Na náš písomný dotaz na ministerstvo zahraničných vecí SR a ministerstvo spravodlivosti SR, či boli pozvaní, či informovaní o tejto udalosti, sme dostali odpoveď zatiaľ iba z MZV SR dňa 25. 5. 2022, v nasledovnom znení:

„V tejto súvislosti uvádzame, že odhalenie pamätnej sochy Dr. Károly Szladitsa je v súlade so Základnou zmluvou o dobrom susedstve a priateľskej spolupráci medzi Slovenskou republikou a Maďarskou republikou čl. 15(2) písmeno h) kde sa uvádza, že „zmluvné strany budú vytvárať podmienky, ktoré sú potrebné pre osoby patriace k národnostným menšinám, aby si mohli uchovať svoje predmetné a architektonické pamiatky, ako aj pamätné miesta, ktoré predstavujú ich kultúrne dedičstvo, dejiny a tradície.“

Organizátori podujatia o predmetnom odhalení sochy Dr. Károly Szla-

mája 2022)

Nad horeuvedeným vyjadrením MZV SR k predmetnej udalosti vyjadrujeme sklamanie. Odhalenie maďarskej sochy so zámerom „spojenia významnej časti právnickej obce z Maďarska a Felvidéku po 150 rokoch“ nepovažujeme za prejav dobrého susedstva a priateľskej spolupráce. Naopak, konanie organizátorov podujatia nerešpektuje suverenitu a zvrchovanosť SR a porušuje základnú zmluvu o dobrom susedstve a vzájomnej spolupráci. Tu nejde o „uchovanie svojich predmetných a architektonických pamiatok“, ale o neustále vyrábanie nových a nových jednostranných národnostných symbolov, ktorých je už plné mesto.

V kontexte ďalších aktivít primátora mesta vnímame túto udalosť ako ďalší šovinistický projekt maďarskej vlády, zároveň ako porušenie základných pravidiel medzištátnych vzťahov a zneváženie našej štátnosti. Je to aj zneváženie štátnej inštitúcie – ministerstva spravodlivosti SR, zo strany maďarského ministerstva spravodlivosti. Súčasne je to ďalší krok v prebiehajúcej intenzívnej maďarizácii kultúrneho a spoločenského priestoru v meste Dunajská Streda. Slováci sa dostávajú pod zvyšujúci sa tlak vonkajších prejavov preexponovanej maďarskej symboliky, čo už prekračuje prirodzenú mieru. Popri nečinnosti štátnych orgánov Slovenskej republiky voči takémuto konaniu, sa tu „salámovou“ metódou medzi občanmi maďarskej národnosti intenzívne buduje informačné pole kultúrneho a spoločenského vyčlenenia sa, čo prehľbuje napätie a rozdelenie v spoločnosti.

Pozn.: Pred udalosťou odhalenia predmetnej sochy, sa v auguste 2021 uskutočnil bicyklový výlet pána ministra ZV SR Ivana Korčoka do Dunajskej Stredy (v športovom oblečení), v rámci jeho okružnej jazdy po južnej časti Slovenska. Toto považujeme za chybu, aby politicky exponovaná osoba, akou je minister, prišla takýmto „ležerným štýlom“ na návštevu primátora Zoltána Hájosa, ktorý je podľa svojich skutkov verejne známy ako

učovacím jazykom maďarským v Dunajskej Strede hrozilo od školského roka 2021/2022 zatvorenie kvôli nedostatku žiakov. Normálny spôsob riešenia tejto situácie by mal byť vykonaný prerozdelením žiakov v rámci okruhu škôl s vyučovacím jazykom maďarským, ktorých je v Dunajskej Strede väčšina. Avšak nestalo sa tak.

Pod „taktovkou“ podpredsedu trnavského samosprávneho kraja Józsefa Berényi-ho bola nepravdivým a zákulisným spôsobom zrušená slovenská jazyková škola a jej agenda bola presunutá pod ohrozené gymnázium Á. Vámbéryho. Takto J. Berényi „zachránil“ maďarské gymnázium pred zatvorením, za cenu zrušenia slovenskej jazykovej školy. Toto sa dialo manipulatívnym spôsobom, kedy zamestnanci predmetnej Jazykovej školy do poslednej chvíle nevedeli, čo s nimi bude.

Podľa našich interných informácií je župan trnavského samosprávneho kraja Mgr. Jozef Viskupič bábkou v rukách podpredsedu Józsefa Berényi-ho. Berényi má v rámci VUC na starosti kompetencie v oblasti dopravy, vzdelávania a školstva. V najbližších komunálnych voľbách v októbri 2022 sa Berényi bude uchádzať o post predsedu Trnavského samosprávneho kraja.

Keby sa toto v Dunajskej Strede stalo v opačnom garde – že by sa zrušila maďarská škola na úkor slovenskej -, spadlo by nebo na Žitný ostrov“. Všetci politici maďarskej národnosti by kričali o „maďarskej karte“, či o „občanoch druhej kategórie“, alebo o „diskriminácii maďarov“. Avšak o tomto prípade sme nenašli žiadny článok v médiách, záhadne sa to podarilo utajiť pred slovenskou verejnosťou.

Na stránke VÚC je informácia o predmetnej jazykovej škole, ktorá je však už neaktuálna: <https://trnavavuc.sk/institucie/jazykova-skola-sportova-349-34-dunajska-streda/>

V skutočnosti sa v súčasnosti už agenda zrušenej jazykovej školy nachádza tu – v maďarskom gymnázium:

<https://vagdsz.edupage.org/a/jazyk>

ova-skola-nyelviskola

Jazyková škola bola pôvodne zaradená MŠ SR do siete škôl od septembra 1998 a bola pričlenená ku slovenskému Gymnázium v Dunajskej Stredě. Od 1. 1. 1999 bola samostatným právnym subjektom. V prvom školskom roku 1998/99 bolo na škole zriadených 9 kurzov s anglickým, nemeckým a francúzskym jazykom s počtom poslucháčov 293. Najviac poslucháčov doteraz navštevovalo školu v školskom roku 2003/2004 – 521 poslucháčov s počtom kurzov 31. V tom istom školskom roku sa škola odčlenila od gymnázia a presťahovala sa do sídla školy: Športová ul. 349/34, 92901 Dunajská Streda. Na škole sa vyučujú jazyky: anglický, nemecký, francúzsky, taliansky, španielsky, ruský, slovenský, maďarský, podľa záujmu prihlásených poslucháčov. Najväčší záujem je o anglický a nemecký jazyk. V poslednom roku svojej pôvodnej existencie mala okolo 400 žiakov.

ÚTOK

NA BENEŠOVE DEKRÉTY
PRI PRÍLEŽITOSTI
SPOMIENKOVEJ UDALOSTI
12. 4. 2022,
NA VYSÍDLLENIE
MAĎAROV V R.1947.

Dňa 12.apríla 2022 sa uskutočnila spomienková udalosť, kde si primátor Dunajskej Stredy Zoltán Hájos a ďalší poslanci mesta v parku oddychu (vedľa futbalovej MOL arény), pripomenuli udalosť vysídlenia Maďarov v r.1947. (presnejšie išlo o výmenu obyvateľstva medzi ČSR a Maďarskou republikou). Pred pamätníkom vysídlenia (postaveným na tento účel) predniesli prejavy viacerí účastníci. Lokálny mestský mesačník „Dunajskostredský hlásnik“ priniesol o tom jednostranový článok s nasledovným obsahom, z ktorého vyberáme niektoré časti:

„Pán Attila Karaffa, zástupca primátora, predseda organizujúceho Občianskeho združenia Pázmáneum uviedol: „Dvanásť apríl felvidéckych Maďarov stále bolí.“ - povedal na pamätnom dni vysídlených Maďarov z „Felvidéku“ s tým, že prvý transport do Maďarska sa začal 12. apríla 1947.“

„Maďari vysídlení z Felvidéku, zbavení majetku a existencie, boli ponižovaní. a ich príbuzní či potomkovia dodnes prežívajú ako traumy, že boli po niekoľko generácií ochudobnení o živobytie či ťažko nadobudnuté bohatstvo a majetky, jedným podpisom pera aj o rodnú zem,“ povedal primátor Zoltán Hájos. „Tieto činy nemožno nazvať humánne a akty, ktoré nerešpektovali zásady právneho štátu, boli vykonané na základe Benešových dekrétov, ktoré sú stále neoddeliteľnou súčasťou súčasného právneho poriadku Slovenskej republiky. (A kým) v súvislosti so židovským holokaustom, či v súvislosti s násilným odsunom nemeckého obyvateľstva sa ČSR ospravedlnila dotknutým, tak Maďarom vysídleným z Felvidéku, či už v súvislosti s takzvanou výmenou obyvateľstva, alebo odsunom do Českej republiky sa zatiaľ nikto

neospravedlnil, hoci deportácia Maďarov bola rovnako neľudská, násilná a ponižujúca ako Nemcov.“

„Zoltán Hájos kládol otázky, ktoré v nás nevyhnutne vírili: Kedy príde čas ospravedlniť sa vysídlencom? Kedy príde čas, keď budú zrušené Benešove dekréty? Kedy príde čas, keď Slovensko a Maďarsko sa uzmiaria?

„12. apríl stále bolí Maďarov na Felvidéku“ – začal svoj prejav spomienkový rečník Zsolt Kolek, šéfredaktor ma7.sk, novinár. Potom pokračoval: „Táto udalosť, toto bolestné memento našej histórie, sťalo hlavu našej komunite. Stále sme tu. 75 rokov po bolestných udalostiach hovoríme po maďarsky. Je to víťazstvo nad históriou.“ Komunita podľa Koleka nemôže žiť bez nádeje a vízie.

“Vidím tu ľudí v strednom veku,“ dodal, ktorí v 1989 "naháňali ilúzie", vo viere, že možno dosiahnuť občiansku rovnosť, možno realizovať slobodu, z ktorej rovnaký podiel dostanú Češi, Slováci a všetky národnostné menšiny. V roku 2022 je celkom zrejmé, že v tomto očakávaní sme sa sklamlí.“

ZHRNUTIE

PRÍHOVOROV

Prednesené príhovory sú jasne politicky motivované a majú sa cieľ rozniecovať v občanoch maďarskej národnosti pocit ukrivdenosti a nespokojnosti so štátom, v ktorom žijú. Neustále hecovanie Maďarov zo strany ich politických a mediálnych špičiek je súčasťou dlhodobej stratégie, ktorej cieľom je rozdelenie a destabilizácia na južnom Slovensku. Výrazný vplyv prostredníctvom mediálnej manipulácie má regionálne médium ma7.sk, čo vidieť aj tu v prejave novinára Zsolta Koleka.

Toto je možné aj vďaka jednostrannému a tendenčnému výkladu dejín na oboch stranách (!), teda aj na slovenskej strane. U nás je v tzv. mienkotvorných médiách úplne ignorované a zamlčované brutálne vysídlenie 100 tis. Slovákov z odtrhnutého územia južného Slovenska v r.1938-39 po Viedenskej arbitráži. Z chronologického hľadiska vzájomných spôsobených krívd, ak berieme do úvahy aj vyše 100 rokov trvajúcu násilnú maďarizáciu, je slovenská strana oprávnená ako prvá požadovať ospravedlnenie za spôsobené krivdy. Otázkou je, prečo to nerobí a neskúma fakty a príčinné súvislosti (napr. vysídlenia v r. 1938-39 a 1947) vo svojej vlastnej historickej pamäti.

V tomto dokumente nie sú opísané všetky prípady a úrovne, v ktorých postupuje proces rozkladu integrity Slovenskej republiky, súvisiaci s mocenskými záujmami Maďarska. Alarmujúcou skutočnosťou je naivita a neznalosť prebiehajúcich procesov v tejto oblasti zo strany niektorých členov vlády a parlamentu, ako aj štátnych inštitúcií.

Ďalším aspektom ako aj návrhom východísk sa budeme venovať v ďalšej časti dokumentu.

ĽUDOVÍT GUNČAGA

K storočníci Krištofa Greinera

Viem, že väčšina našich čitateľov si tu položí otázku: Kto bol Krištof Greiner? Oprávnené. Na Slovensku je on pri najlepšom iba jedným z množstva neznámych bojovníkov za samostatnosť, ktorí v emigrácii boli hlasom umlčaného a po slobode túžiaceho národa. Nám, ktorí sme mali šťastie ho poznať, bol prototypom obetavého pracovníka právo a spravodlivosť presadzujúcej skupiny Slovákov v zahraničí.

Je totiž smutnou a niekedy priam tragickou skutočnosťou, že – ako doma takaj v zahraničí – “národa roľa dedičná” vždy trpela nedostatkom pracovníkov. Koniec-koncov je to celkom pochopiteľné: Pri práci za národ sa robotníkovi za jeho výkon len zriedkavo dostáva uznania a zaslúženej mzdy. No, chvalabohu, idealisti ešte nevmreli a aj napriek všetkým logickým očakávaniam sa nájdu jednotlivci, ktorí pre spoločné dobro a celonárodný záujem sa vedia preniesť ponad sklamanie, vedia prekonávať prekážky, prehliadnuť neuznania a zaznávania svojich súkmeňovcov. Trpezlivo a obetavo konajú prácu na národa roli dedičnej; prácu ktorú je vždy ľahšie a často aj materiálne výhodnejšie kritizovať a bagatelizovať, než robiť.

K takýmto pracovníkom sa radí aj Krištof Greiner, ktorého storočnicu narodenia si v týchto dňoch pripomíname. Pri takomto významnom výročí sa patrí aspoň v krátkosti predstaviť ho tým, čo o ňom dosiaľ nepočuli; keď už nie pre iné, tak preto, aby svet videl, že sú ešte medzi nami ľudia, čo si vedia oceniť obetavú prácu.

Krištof sa narodil 21. augusta 1922 v Bratislave. Jeho rodina mala síce nemecký pôvod, ale on sa vždy cítil ako Slováč – k čomu rád dodával: „a pravý Prešporák“. Vyrastal v Bratislave, ktorá v dňoch jeho mladosti bola trojjazyčným mestom. Na uliciach, v obchodoch i rodinách prevládala nemčina a maďarčina. Slovenský živel si len pomaly razil cestu uplatnenia. Hovorilo sa, že tu po slovensky rozprávajú len študenti-akademici, vojaci, úradníci a ženičky, ktoré prichádzajú z okolia na tržnicu, kde ponúkajú svoj tovar.

V tomto trojrečovom prostredí sa Krištof pohyboval ako pstruh v bystrine – keď bolo treba hovoril plynne po slovensky, nemecky i maďarsky. Tento jeho dar jazyka zostal s ním aj v dospelom veku a obdivoval som ho, ako obratne a bez problémov vedel prepnúť z jednej reči na druhú, alebo tretiu.

V Bratislave prežil svoje detstvo i mladosť. Tam navštevoval I. štátne gymnázium a po maturite štyri semestre na Slovenskej univerzite. Vysokoškolské štúdium nedokončil a v roku 1943 našiel si úradnícku prácu v Nemocenskej poisťovne.

Avšak najviac ho zaujímalo novinárstvo a šport, nadovšetko futbal. V roku 1945 pracoval ako tajomník športového klubu ŠK Bratislava a zdalo sa, že teraz už bude natrvalo spokojný. Ale po „víťaznom februári 1948“ sa podmienky na pracovisku začali meniť veľmi proti jeho vôli. A preto sa rozhodol odísť na Západ a skúsiť šťastie na druhej strane železnej opony.

Utielkol do Nemecka, kde si veľmi rýchlo našiel prácu, ktorá mu vyhovovala. Spočiatku pracoval v Augsburgu, potom Mannheime a napokon v roku 1952 zakotvil v Mníchove. Tu sa hneď spriatelil s Matúšom Černákom, bývalým vyslancom Slovenskej republiky v Berlíne, ktorý bol v tom čase predsedom európskej odbočky Slovenskej národnej rady v zahraničí a vydavateľom mesačníka Slobodné Slovensko. Krištof sa stal Černákovou pravou rukou, výdatne mu pomáhal v jeho široko rozvetvenej činnosti. Táto činnosť bola v prvom rade usmernená na početnú skupinu Slovákov roztratených po všetkých štátoch Nemeckej spolkovej republiky. Rovnako dôležité boli aj styky so západonemeckými úradnými miestami. Tu bolo treba hľadať priateľov a priaznivcov slovenskej kauzy a upevňovať s nimi styky. Podobne aj kontakty s organizáciami násilne „odsunutých“ slovenských Nemcov a s početnými stredo- a východoeurópskymi utečeneckými skupinami.

Bolo to vo veľkej miere zásluhou Krištofa Greinera, že časopis Slobodné Slovensko sa stal jedným z najčítanejších periodík slovenskej emigrácie. Bol posielaný do všetkých kútov sveta, aby svojím spravodajstvom informoval o udalostiach doma a vo svete, ako aj o slovenských politických akciách v emigrácii.

Táto práca pod vedením Matúša Černáka bola trňom v oku komunistickým samozvancom v Prahe a Bratislave. Rozhodli sa prerušiť ju spôsobom, ako to už oni vedeli. Z Frankfurtu poslali Černákovi balík, v ktorom bol umiestnený pekelný stroj. Keď Černák v Mníchove na pošte balík otváral, nálož explodovala a zabila nielen jeho, ale ešte aj jednu osobu z okolo stojacich a ďalších 13 osôb poranila. Táto tragédia sa odohrala 5. júla 1955.

Vražda Matúša Černáka bola veľkou stratou pre slovenskú politickú emigráciu, ale vari najviac to precítilo osobne Krištof Greiner.

Slovenská národná rada v zahraničí poslala do Mníchova Dr. Fraňa Tisu, aby pokračoval v Černákových stopách. Nebol to najšťastnejšie riešenie. Bohužiaľ, Fraňo Tiso a Krištof Greiner boli dve také rozdielne povahy, že – na veľkú škodu slovenskej veci – ich spolupráca sa stala nemožnou. Roz-

išli sa v hneve a v roku 1961 Krištof založil Ústav Matúša Černáka a začal vydávať svoj vlastný mesačník, Černákov odkaz, čo navonok vyzeralo ako konkurencia Slobodného Slovenska.

Vzťah Tiso-Greiner sa v neskorších rokoch zlepšil, ale napätá situácia pretrvávala prakticky až do smrti Fraňa Tisu v marci 1974.

V roku 1963 sa Krištof oženil a s manželkou Albou (rod.Rottovou) sa presťahovali z Mníchova do Kolína nad Rýnom, kde sa zamestnal ako redaktor slovenského vysielania nemeckého rozhlasu Deutsche Welle. Tu mohol naplno uplatniť svoje novinárske a publicistické schopnosti. Popri žurnalistike sa však v nezmenšenej miere venoval aj práci za národnú vec.

Len ten, kto mal niečo do činenia s redigovaním časopisu v emigrácii, vie si oceniť, koľko času, námahy, obetavosti a sebazaprenia si taká práca vyžaduje. A Krištof popri tom okrem Černákovho odkazu, spolupráci s Dr. Vojtechom Buckom, založil a vydával aj nemeckú revue Slowakei, ktorá bola určená nielen nemeckým, ale aj vôbec západným politickým a osvetovým inštitúciám, redakciám časopisov, univerzitám... Revue prinášala štúdie, úvahy a články o slovenskej minulosti, politické aktuality, prehľadné štúdie zo slovenského kultúrneho i spoločenského života, komentáre k súčasnej situácii doma i v exile.

Okrem redaktorskej práce okolo Černákovho odkazu a revue Slowakei Krištof spolupracoval aj s mnohými slovenskými časopismi (Jednota, Slovák v Amerike, Kanadský Slovák), s nemeckými periodikami (Volksbote, Süddeutsche Zeitung, Münchner Merkur) s publikáciami stredoeurópskych emigrácií v Nemecku; prekladal zo slovenčiny do nemčiny knihy, eseje a štúdie slovenských vedcov a publicistov.

Na organizačnom poli bol aktívne zapojený do činnosti viacerých slovenských a nemecko-slovenských spolkov (Európska federácia exilových žurnalistov, Verband der freien Presse, Nemecko-slovenská spoločnosť) . Svetový kongres Slovákov našiel v ňom oddaného a pracovitého člena a dôsledného podporovateľa tej politiky, ktorej cieľom bolo oslobodenie Slovenska spod komunistickej tyranie.

Uprostred tejto široko rozvinutej aktivity ho zastihla náhla a neočakávaná smrť. Dňa 17. júna 1979 mi prišiel z Kolína telegram oznamujúci, že smrť nelfútostne prestrihla niť jeho pestrého a plodného života.

Nech odpočíva v pokoji a nech mu je ľahká zem jeho adoptovanej nemeckej vlasti!

FRANTIŠEK VNUK

KULTÚRA

Dvojtyždenník závislý od etiky

Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava

Telefón: 0911 286 452

Vydáva Factum bonum, spol. s r. o..

Wolkrova 39, 851 01 Bratislava.

IČO: 35 734 710

Šéfredaktor: *Teodor Krížka* – Cena jedného čísla je 1.90 € (ročne 39,90 €) – Časopis vychádza každé dva týždne, s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel –Stánkový predaj: Mediaprint Kapa, Pressegrosso, a. s. Objednávky prijíma Slovenská pošta na elektronickej adrese: ganisinova.renata@slposta.sk – Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. Box 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk – Telefonické

predplatné: 02/54418091 alebo 02/54640949 – Registračné číslo: EV757/08 – Prijímame iba príspevky napísané elektronicky vo formáte word a graficky neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciam. Stanovisko redakcie sa nemusí zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: teodor.krizka@gmail.com

Internetová stránka a archív ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie)

časopisu: www.kultura-fb.sk – ISSN 1336-2992 (online)

(Pokračovanie z predchádzajúceho čísla)

Toho istého dňa pri Braväcove, ktoré bolo vtedy súčasťou Beňuša (pri Brezne), partizáni Gottwaldovej brigády zastrelili tamjšieho obyvateľa T. Bútoru. Spolu s ním vraj zastrelili i jeho syna pre podozrenie z vyzvedačstva.

Toho dňa vo Vitanovej (pri Trstenej) partizáni zajali členov obecnej stráže Š. Ťapaja a M. Janígu a na vrchu Blatné pri Zuberco ich zastrelili.

Toho dňa pri Podbanskom (pri Liptovskom Hrádku) na príkaz komisára oddielu Vysoké Tatry Leonida Leonova bol zastrelený zajatý nemecký vojak G. Schacht z útvaru v Poprade.

Dňa 26. novembra na kopanici Ošmek, ktorá je súčasťou Podolia (pri Vrbovom), veliteľ brigády Boženko Snežinskij po hádke zastrelil zámočníka J. Babulica zo susedného Krajného, ktorý pomáhal partizánskej oddielu Hurban.

Dňa 27. novembra pri Pružine (pri Považskej Bystrici) pre zbehnutie s guľometom, ktorý partizáni veľmi potrebovali, bol zastrelený partizán F. Xander z oddielu Za víťazství (Vpřed), narodený v Petrovci.

Toho dňa príslušníci oddielu Za víťazstvo brigády Stalin v Iľanove (dnes súčasť Liptovského Mikuláša) zajali a zastrelili dvoch nemeckých vojakov.

Dňa 27. alebo 28. novembra zo Sádceňého (pri Považskej Bystrici) odvliekli partizáni pre podozrenie zo spolupráce s Nemcami statkára T. Bediacha. Jeho mŕtve telo sa našlo 8. decembra pri Domaníži.

Dňa 28. novembra v Čičmanoch (pri Rajci) partizáni z pôvodnej rotu Nováky olúpili krčmára J. Čecha. Potom ho spolu s manželkou Máriou, ktorá bola vo vysokom stupni tehotenstva, chceli zavraždiť. Čecho bol len postrelený, manželku však zabili, mala v tele vyše 70 rán od strelných zbraní. Pravdepodobne to bola pomsta za to, že prevzal krčmu po pôvodnom židovskom majiteľovi, ktorý bol otcom jedného z partizánov, Juraja Glásela. Čecho tento prípad ohlásil nemeckým činiteľom, ktorí sem poslali vojsko zložené z Ukrajincov. Tí najprv chceli zastreliť každého desiateho Čičmanca, no na prosby miestneho katolíckeho farára Jána Štrbu a niektorých ďalších obyvateľov od toho upustili. Do Žiliny však odvliekli predsedu národného výboru Radenu, ktorý tam zahynul.

Toho dňa nad Malužinou partizáni z Nižnej Boce olúpili a zastrelili 10 Židov z blízkeho okolia, ktorí sa tu skrývali.

Dňa 29. novembra pri Priechode (pri Banskej Bystrici) partizáni zajali dvoch policajtov. Jedného z nich postrelili, J. Dufeka zastrelili.

Toho dňa partizáni vylákali do lesa učiteľa M. Magúta (Magútha) z Kaľamenian a jeho brata Jána, tiež učiteľa z neďalekej Malatinej, pod zámienkou, že jednému z nich vráti niečo z toho, o čo ho predtým olúpili. Potom ich trýznili a zavraždili pod Veľkým Chočom, lebo jeden z nich vraj partizánom vytýkal lúpenie a hrozil im, že ich po vojne oznámi. Vrahovia boli z oravskej skupiny oddielu Signál.

Koncom novembra partizáni z brigády Za slobodu Slovanov zajali a potom zastrelili pri vrchu

Kohút v Slovenskom Rudohorí troch nemeckých a dvoch maďarských vojakov, ktorých zajali pri Jelšave.

Toho dňa v Čiernej Lehote (pri Rožňave) dal Kozlov, veliteľ brigády Rákosi, zastreliť Z. Grubicsa, veliteľa jej oddielu Sándor Petőfi, a veliteľa diverznej skupiny D. Löveiho, lebo neuskutočnili požadovanú diverziu a hlásili, že k nej došlo.

Dňa 2. decembra na kopaniciach Vrzavka, patriacich do Bziniac pod Javorinou (pri Novom Meste nad Váhom), partizáni z oddielu Hurban prepadli a zajali členov POHG z Nového Mesta nad Váhom. Zo zajatcov zastrelili veliteľa jednotky Š. Ondrejičku a aspoň ďalších 4 členov jednotky. Celkovo vtedy zahynulo 11 členov tejto jednotky,

P E T E R B . P O D O L S K Ý

Zločiny povstalcov a partizánov

zrejme časť z nich v boji. Jeden zo zajatcov, F. Petráš, bol len postrelený a pokus o vraždu prežil.

Toho dňa v lese pri Zlatne (pri Zlatých Moravciach) pre neopodstatnené podozrenie zo spolupráce s nemeckým vojskom partizáni zo zväzku Ján Žižka zastrelili horárov z osady Kľačany L. Ševčíka a J. Parkányiho.

Toho dňa v Jasení (pri Brezne) partizáni z 2. samostatného partizánskeho pluku J. Švermu zabili istého muža a jeho dcéru z Jasenia za spoluprácu s nemeckými vojakmi.

Pravdepodobne toho dňa alebo neskôr partizánsky veliteľ Jegorov v lese Matúšova dolina pri Svätom Ondreji nad Hronom – dnes súčasť Brusna (pri Banskej Bystrici) – dal pod zámienkou vyzvedačstva zastreliť príslušníka svojej jednotky K. Maroša z Banskej Bystrice a jeho snúbenicu M. Michalíkovú. V skutočnosti to bolo za nejaké vyjadrenie Maroša.

Dňa 4. decembra partizáni donútili Dr. G. Sílaša z Vyskej nad Kysucou, aby išiel ošetriť mimo dediny ich ranených druhov. Na ceste zomrel od vysilenia.

Toho dňa v Habovke (pri Trstenej) partizáni pre neoprávnené podozrenie, že spolupracuje s Nemcami, zastrelili mlynára J. Tekela, ktorý im pomáhal.

Asi toho dňa v hájovni pri Veľkom Poli (pri Žarnovici) partizáni z brigády kpt. Jána Nálepku zastrelili istého Nemca, zrejme z tejto dediny.

Dňa 6. decembra pri Hrádku (pri Novom Meste nad Váhom) partizáni z brigády Boženko zastrelili dvoch tamjších obyvateľov, robotníkov I. Basarábu a F. Basarábu. Tí sa tam dostali ako zajatci z ruskej armády počas prvej svetovej vojny. Tu sa usadili a do svojej vlasti sa už nevrátili. Vraj chceli pozrieť svojich krajanov, keďže v tejto jednotke bolo veľa partizánov zo Sovietskeho zväzu, no veliteľ tejto jednotky ich pokladal za vyzvedačov.

Pravdepodobne 7. decembra pri Kšínnej partizáni zo zväzku Jan Žižka zastrelili bývalého veliteľa

jednej svojej rotu Š. Bucheľa z Podľuzian, lebo ho podozrievali zo zrady. Niektoré pramene uvádzajú dátum 10. december alebo 5. január.

Dňa 8. decembra vo Vyskej nad Kysucou opitý partizán zastrelili v spánku policajta Š. Fialu, pravdepodobne pre jeho svedomitú plnenie svojich povinností.

Toho dňa v chotárnej časti Lúčna pri Zuberco (pri Tvrdošíne) partizán Walter Gross (neskôr Štefan Gronský) z oddielu Tichonov zastrelil chatára J. Daňa, lebo partizánom zatajil, že má šijací stroj, ktorý chceli použiť na šitie maskovacích plášťov.

Pravdepodobne 9. decembra v Novej Lehote (pri Piešťanoch) po krutom mučení na štábe brigády Boženko, ktorý tu sídlil, bol pre

podozrenie z vyzvedačstva zavraždený M. Dvorský zo susednej Starej Lehoty, ktorý si tu chcel kúpiť býčka.

Dňa 11. decembra v Šuli (pri Veľkom Krtíši) partizáni zajali 3 nemeckých vojakov, ktorých odvliekli a zastrelili.

Asi toho dňa pri dnes už nejstávajúcej obci Kalište (pri Banskej Bystrici) partizáni z oddielu Stalin zastrelili údajného vyzvedača Nového.

V noci z 12. na 13. decembra v Novej Lehote (pri Piešťanoch) veliteľ brigády Boženko Snežinskij dal mučiť a zavraždiť asi 17 členov svojej jednotky, ktorých podozrieval, že chceli zradiť. Jednému z nich sa podarilo ujsť. Prevažná väčšina zavraždených bola zo Sovietskeho zväzu. Títo partizáni prišli do brigády Boženko zo zväzku Čapajev v septembri, aby ju posilnili po jej výsadku na východnom Slovensku. Po neoprávnenom podozrení vtedajšieho veliteľa zväzku Čapajev zo spolupráce s Nemcami sa podozrenie rozšírilo aj na bývalých členov tohto zväzku.

Asi toho dňa partizáni pri Ľubietovej zastrelili miestneho Cigána Ivaniča, lebo nemeckým vojakom prezradil, kde sa skrývali Židia.

V tých dňoch pri Kališti (pri Banskej Bystrici) partizáni z brigády Stalin zastrelili 2 nemeckých vojakov, ktorých zajali pri Priechode, a tiež dvoch údajných nemeckých agentov – jedného Slováka a jedného ruského emigranta.

Dňa 14. decembra partizáni olúpili o všetok majetok riaditeľa školy Zányiho v Liešťanoch (pri Prievidzi) a odvliekli so sebou jeho syna, ktorého v lese zastrelili.

Dňa 15. decembra pri Novej Lehote (pri Piešťanoch) Snežinskij pre údajné vyzvedačstvo dal zabiť I. Sitnikaza svojej brigády a J. Nikolajeva, ktorý prišiel do brigády Boženko z 2. Stalinovej brigády, v ktorej bol od septembra. Do odboja na Slovensku sa intenzívne zapojil od začiatku r. 1943.

Toho dňa pri Nemeckej (pri Brezne) partizáni ostreľovali autobus, o ktorom predpokladali, že patrí nemeckému vojsku, pričom smrteľne postrelili E. Filadelfiho a J. Jančíka z Ľubietovej. Filadelfi zomrel v ten deň, Jančík 18. decembra. Jančík predtým (25. augusta) poskytol tento autobus Ľubietovčanom na prevoz do Hladca, odkiaľ museli s obyvateľmi iných dedín vynášať partizánom do hôr zbrane, ktoré im dodal Golan.

V týchto dňoch v novolehotskej kopanici Dastín (pri Piešťanoch) dal Snežinskij pre podozrenie z vyzvedačstva zabiť 5 až 9 Rusov a Slovákov, ktorí sa chceli pridať k partizánom.

Dňa 16. decembra pri Nálepke (pri Gelnici) partizáni pri lúpení u tamjšieho lesníka zastrelili jeho

manželku M. Karabovú. Na odvetu nemecké jednotky v blízkej Henclovej 21. decembra zastrelili 3 zajatých partizánov.

Toho dňa v Brezovej pod Bradlom odbojáři zastrelili pre údajnú spoluprácu s Nemcami klampiara A. Kožaka.

Dňa 17. decembra partizáni pri Nemeckej (pri Brezne) ostreľovali skupinu vozidiel. Tie zväčša prevážali maďarských vojakov, no medzi nimi bol aj autobus patriaci Slovenskému Červenému krížu. Ten viezol do Brezna pomoc pre jeho najchudobnejších obyvateľov k vianočným sviatkam: potraviny, bielizeň aj lieky. Hoci autobus bol označený znakom Červeného kríža, partizáni zastrelili sestry Červeného kríža Vozárovú a J. Šramkovú, ktorá bola z Brezna. Partizánske ostreľovanie tiež spôsobilo požiar autobusu, ktorý zhorel aj s nákladom.

Dňa 19. decembra partizáni z 2. diverzného oddielu Gottwaldovej brigády zajali 9 nemeckých vojakov, ktorí prišli opraviť most pri Krokavke, a potom ich na štábe poniže Krokavy (pri Tisovci) zastrelili.

Dňa 20. decembra pri Medrického chate pri Kľaku (pri Žiari nad Hronom) veliteľ zväzku Ján Žižka Teodor Pola dal zastreliť 3 miestnych činiteľov HSLS z Kľaku. Boli zastrelení J. Hudeček a M. Zúbek, Š. Fárek bol iba postrelený a prežil. Bolo to na podnet členov miestneho revolučného národného výboru, ktorého členovia boli dlžníkmi obchodníka Fáreka a zrejme obetiam závideli alebo sa im chceli pomstiť. Keď neskôr Hudečkova dcéra Helena hľadala telo svojho otca, traja partizáni, tiež z Kľaku, jumučili a zmrázili. Obchodníkovi Fárekovi dôkladne vylúpili obchod. Po vojne bol postavený pred súd, no ten vyhlásil, že obvinenie udavačov o jeho spolupráci s Nemcami bolo nepravdivé. Pretože v januári 1945 nemeckí vojaci uskutočnili protipartizánsku akciu v Kľaku, čo mohlo byť ovplyvnené aj touto udalosťou, vypálili ho a zavraždili vyše 80 jeho obyvateľov a v susednom Ostrom Grúni vyše 60

obyvateľov, po vojne tieto dediny navštívilo mnoho ľudí. Keďže osud Fáreka, Hudečka a Zúbeka bol v rozpore s oficiálnou propagandou, že len nemeckí vojaci vraždili nevinných ľudí, Fárek a príbuzní zavraždených dostali návrh, aby súhlasili s tým, že boli obeťou nemeckých vojakov. Kým príbuzní zavraždených s tým súhlasili a dostali odškodnenie, vrátane Hudečkovej dcéry, ktorá uviedla, že ju zmrázili príslušníci SS, Fárek odmietol klamať a odškodnenie nedostal, pričom dostal prísny zákaz hovoriť o tejto udalosti.

Toho dňa alebo 22. decembra pri osade Laštiky patriacich do Kobylníc (pri Giraltovcich) príslušníci zväzku Čapajev, ktorí sa oddelili od hlavných síl tejto jednotky, olúpili a zabili partizána – študenta J. Repka.

Dňa 22. decembra pri Klenovci partizáni z osobitného oddielu zväzku Chruščov pod velením mjr. Petruchina zajali 65 maďarských vojakov. Asi 11 z nich sa k nim nechcelo pridať, tak ich v tých dňoch zastrelili. Zajatci zrejme pochádzali z pomerne blízkej dediny Hodoscsepány. Nie je jasné, či táto vražda je totožná s tou, ktorú spomína odbojárka A. Englerová, alebo či ona uvádza iný prípad. Zrejme je to tá druhá možnosť, lebo Englerová ako vedúceho týchto vojakov spomína P. Lakatosa, ktorý sa v zozname vojakov z dediny Hodoscsepány nenachádza. Podľa nej pred Vianocami po predchádzajúcom rokovaní, na ktorom sa sama zúčastnila, 16 vojakov maďarskej armády súhlasilo s prechodom na stranu partizánov. Boli to zväčša robotníci z Diosgyöru, zo Sálgótarjána a Ózdu, 4 z nich boli Rumuni. Dali sa zajať pri Klenovci v miestnej časti Ráztočné a potom ich partizáni postrieľali pri drevorubačskej chate u Brndiarov. Boli zavraždení preto, aby sa partizáni mohli zmocniť ich veľkého suda masti naplneného do polovice, ktorá bola vtedy veľkou vzácnosťou, a ich obuvi.

Asi toho dňa v Malužinej (pri Liptovskom Hrádku) partizán Kordunov z Gottwaldovej brigády zastrelil svojho druhu Ľašu. Predtým, v októbri alebo v novembri, v Malužinskej doline partizáni zabíjali V. Matulu a jeho manželku z Vyšnej Boce, ktorí tam stavali chatu a chceli autom odviezť jej vybavenie.

Asi toho dňa v Nitrianskej Blatnici partizáni pri lúpežnom prepade smrteľne zranili železničiara J. Kubička, člena HSLS.

23. decembra pri Pohorelej (na Horehroní) partizáni z brigády Jánošík zajali a zastrelili 17. maďarských vojakov.

Dňa 24. decembra v Gaboltove (pri Bardejove) partizáni zastrelili roľníka J. Hažlinského.

Asi toho dňa pri osade Laštiky patriacich do Kobylníc (pri Giraltovcich) príslušníci zväzku Čapajev zabili dvoch partizánov, študentov P. Tkačenka a R. Teplého.

Toho istého dňa večer v chate pre lesných robotníkov pri vtedajšej osade Štvrtocká Píla patriacej do Hrabušíc (pri Poprade) jeden partizán zavraždil asi 13 maďarských vojakov, ktorí sa mu vzdali, zrejme preto, aby sa zmocnil ich väčších zásob potravín.

(Pokračovanie v budúcom čísle)